

Pharos Werkprogramma 2024

ten behoeve van de aanvraag van de VWS
instellingssubsidie 2024



Pharos

Vastgesteld door de directie op 12 september 2023

Goedgekeurd door de Raad van Toezicht op 20 september 2023

Inhoud

1. Inleiding	3
1.1 Recente ontwikkelingen	3
1.2 Nieuwe inhoudelijke programmering	4
2. Kennisdomein inclusieve gezondheidszorg	6
2.1 Goede toegang tot zorg voor iedereen	7
2.2 Goede kwaliteit van zorg voor iedereen	11
2.3. Een solidair en houdbaar stelsel voor iedereen	15
2.4 De kennisbasis van Pharos, actuele zaken en beleidsadvisering	16
3. Kennisdomein brede gezondheid	18
3.1 Integrale aanpak gezondheidsachterstanden	19
3.2 Gecombineerde aanpakken van gezondheid	22
3.3 Inzet op inclusieve preventie	24
3.4 De kennisbasis van Pharos, actuele zaken en beleidsadvisering	27
4. Kennisdomein verbeteraanpakken	28
4.1 Ervaringsdeskundigheid en sleutelpersonen	29
4.2 Ontwerpen van inclusieve verandering/transities	29
4.3 Inclusief onderzoek, monitoring en evaluatie	32
4.4 Persoongerichte aanpak	34
5. Communicatie	36
5.1 Concrete inzet in 2024	37
5.2 Pers en Public Affairs	38
5.3 Online kanalen	38

1. Inleiding

Nederland staat voor de maatschappelijke opgave om sociaal-economische gezondheidsverschillen (SEGV) terug te dringen. Sociale ongelijkheid wordt in onze samenleving groter en ook steeds zichtbaarder. De overheid heeft in deze opgave een leidende rol genomen. Het inmiddels demissionaire kabinet onderstreepte in het regeerakkoord het belang van “goede en stevige keuzes en hervormingen” en plaatste vermijdbare gezondheidsverschillen hoog op de politieke agenda.

In de uitvoering van het regeerakkoord zijn vervolgens vanuit het Ministerie van VWS verschillende beleidsinitiatieven gepubliceerd, zoals het Integraal Zorgakkoord (IZA), het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO). De aanpak van gezondheidsachterstanden heeft in alle bovenstaande initiatieven een centrale rol gekregen. Tegelijkertijd worden in aanpalende domeinen - rondom thema's zoals woningbouw, jeugdzorg, onderwijs, discriminatie, leefomgeving, bestaanszekerheid, energiearmoede en vluchtelingenopvang - beleidskeuzes gemaakt die een directe invloed hebben op verschillen in objectieve en ervaren gezondheid en welzijn.

De aandacht voor de groeiende sociaal-economische tweedeling in Nederland blijft onverminderd groot. Daarom kan het niet anders dan dat ook de volgende coalitie de grote opgave zal moeten omarmen om gelijke gezondheidskansen te creëren en complexe ongelijkheid aan te pakken. Dit kan alleen in opgevegerichte samenwerking: over departementen heen, tussen beleidsmakers en uitvoeringsorganisaties, tussen publieke en private partijen en in stevige maatschappelijke partnerschappen. Op landelijk, regionaal en lokaal niveau. En bovenal: in betekenisvolle samenwerking met de mensen om wie het gaat.

Pharos is hét landelijk expertisecentrum gezondheidsverschillen en bestaat al ruim 30 jaar. Het is haar missie om vermijdbare gezondheidsverschillen in Nederland terug te dringen. Het uitgangspunt daarbij is: gezondheid

en kwaliteit van zorg voor iedereen in Nederland. Jaarlijks krijgt Pharos, als deel van de kennisinfrastructuur rond het Ministerie van VWS, een instellingssubsidie. Onderliggend document is de aanvraag voor de VWS instellingssubsidie 2024.

1.1 Recente ontwikkelingen

Alle activiteiten van Pharos staan geheel ten dienste van de maatschappelijke opgave om sociaal-economische gezondheidsverschillen terug te dringen. Pharos levert hiervoor specifieke kennis en expertise die voor iedereen toegankelijk is, op basis van de gecombineerde kennis uit wetenschap, praktijk en ervaring. Door de reeds jarenlange uitvoering van deze taak is een belangrijke kennisbasis ontstaan voor de gezondheidszorg en andere sectoren. Ook in 2024 ziet Pharos het als haar publieke taak om voort te bouwen op deze kennisbasis door nationaal en internationaal beschikbare kennis te verrijken, actualiseren en te delen. Daarbij richt zij zich op het openbaar toegankelijk en collectief maken van deze kennis en stimuleert en faciliteert het van elkaar leren. Pharos verbindt zich aan een veelheid van partijen, voor wie én met wie Pharos een uitgebreide leer- en ontwikkelinfrastructuur beheert. Deze infrastructuur is integraal onderdeel van de kennisbasis.

Met de groeiende aandacht voor gezondheidsverschillen en de tweedeling in Nederland, verandert ook de rol van Pharos als landelijk expertisecentrum. We zien daarbij drie ontwikkelingen. Ten eerste een verschuiving in het doel van de kennisbasis: van agendering naar handelingsperspectieven. Nu er nauwelijks meer partijen in Nederland zijn die niet overtuigd zijn van de urgentie om verschillen aan te pakken, heeft kennisdeling minder vaak agendering tot doel. Natuurlijk blijven we agenderen: daar waar onderwerpen onderbelicht dreigen te blijven in beleid en praktijk, verrijken we onze kennisbasis met nieuw onderzoek, inzichten uit de praktijk en ervaringskennis. De vraag ‘van buiten’ is echter steeds vaker gericht op handelingsperspectieven,

oftewel: concrete antwoorden op de 'hoe dan?'-vraag. Bijvoorbeeld: hoe kunnen inwoners in een kwetsbare positie op een effectieve en betekenisvolle manier bereikt en betrokken worden? Dit is essentieel om te komen tot inclusief beleid en uitvoering, waarin ook deze inwoners goede ondersteuning krijgen, ongeacht hun gezondheidsvaardigheden, sociaal-economische positie, migratieachtergrond en/of vluchtachtergrond. Ook stijgt de vraag naar handelingsperspectieven omtrent o.a. inclusief onderzoek, co-creatie, gezondheidsvaardigheden, lokale aanpakken en cultuursensitief werken.

Ten tweede zien we dat vanuit andere beleidsterreinen nauwer de samenwerking met VWS wordt gezocht om maatschappelijke opgaven in meer domeinoverstijgende samenhang aan te pakken. Steeds nadrukkelijker wordt vanuit andere levensdomeinen (zoals leefomgeving, bestaanszekerheid en onderwijs) de verbinding met gezondheid gemaakt en worden kansen benut om de achterliggende oorzaken van ongezondheid aan te pakken. In deze beweging wordt Pharos steeds vaker gevonden en worden de vragen aan Pharos diverser.

Ten derde staat de gezondheidszorg in Nederland onder grote druk door o.a. stijgende zorgkosten, vergrijzing en groeiend gebrek aan zorgpersoneel. Steeds vaker klinken alarmsignalen dat de toegankelijkheid en betaalbaarheid van de zorg onder druk staan en de organisatie van de zorg niet langer toekomstbestendig is. Dit vraagt om grote en lastige beleidskeuzes. Pharos ziet het als haar rol om vanuit haar kennis en ervaring continu aandacht te vragen voor de effecten van deze beleidskeuzes voor de inwoners van Nederland die in kwetsbare posities leven. Alleen dan is het mogelijk om in de komende jaren grote impact te gaan maken op vermijdbare gezondheidsverschillen.

1.2 Nieuwe inhoudelijke programmering

In het licht van bovenstaande ontwikkelingen, heeft Pharos zich afgelopen jaar de vraag gesteld: "Hoe kunnen wij onze strategische koers vertalen naar een logisch, samenhangend en toekomstgericht inhoudelijk kader als basis voor ons werk en onze impact?" Het resultaat

is een nieuw inhoudelijk kader voor de programmering van onze organisatie. Deze instellingssubsidieaanvraag is geschreven vanuit dit nieuwe kader.

In het nieuwe inhoudelijk kader wordt toegewerkt naar meer samenhang door de activiteiten van Pharos te bundelen in twee kennisdomeinen: (1) Toegankelijke en Begrijpelijke Zorg en (2) Brede Gezondheid. In het eerste kennisdomein werkt Pharos binnen de gezondheidszorgsector aan inclusieve, passende (persoonsgerichte) en toegankelijke zorg voor iedereen. In het tweede domein werkt Pharos op lokaal, regionaal en landelijk niveau over domeinen heen aan gecombineerde aanpakken, bijvoorbeeld op snijvlakken tussen leefomgeving & gezondheid en bestaanszekerheid & gezondheid. Onder Brede Gezondheid vallen ook domeinoverstijgend werken aan preventie, de sociale basis, mentale weerbaarheid en vitaal ouder worden. Het werken binnen twee kennisdomeinen creëert meer gezamenlijkheid en vergroot de herkenbaarheid van de organisatie.

Naast deze thematische focus, pakt Pharos haar rol als expertisecentrum door zich specifiek te richten op verbeteraanpakken. Hiermee legt Pharos in de komende jaren nog meer de focus op het tegemoet komen aan de 'hoe dan?'-vraag uit het veld. Pharos ontwikkelt handelingsperspectieven voor beleid en praktijk op het gebied van 'samenwerken met de mensen om wie het gaat' (o.a. werken in co-creatie, met sleutelpersonen, panels), lokale (wijk)aanpakken, inclusief onderzoek en persoonsgericht werken. Zo werkt Pharos toe naar een onderbouwde, gekaderde en duidelijke externe kennisdeling op de verbeteraanpakken.

Als een rode draad door de drie pijlers werkt Pharos aan systeem- en beleidsontwikkeling. Pharos is in de positie om eraan bij te dragen dat bij alle beleidsontwikkelingen en bij systeemtransities - veel bewuster en beter geïnformeerd dan nu - de impact op sociaaleconomische (gezondheids-)verschillen meegewogen wordt. Dit doen we vanuit onze publieke rol en verantwoordelijkheid, maar ook proactief door kansen die er zijn inzichtelijk te maken en hierop beweging te organiseren. Wij willen een kritische en behulpzame kennispartner zijn die er zorg voor draagt dat de uitkomsten van systeem- en beleidsontwikkelingen bijdragen aan het verkleinen

van SEGV. Het gaat hierbij om het maken van de juiste afwegingen op alle niveaus van beleid en uitvoering, inclusief governance en monitoring & evaluatie. Op basis van geleerde lessen bij o.a. het Zorginstituut Nederland, het Nationaal Preventie-akkoord en Health-Holland, zal Pharos in 2024 haar inzet op systeem- en beleidsniveau verder ontwikkelen.

Het verrijken, actualiseren en ontsluiten/verspreiden van haar kennisbasis is de kernopdracht van Pharos in bovenstaande drie pijlers. Overkoepelend zet Pharos zich daarom in op communicatie (kennis- en informatieoverdracht). We werken hiervoor nauw samen met stakeholders, relaties en doelgroepen en zetten ons

proactief in om de vindbaarheid, toegankelijkheid en het gebruik van kennis en informatie te stimuleren.

Onderstaande figuur geeft een schematische weergave van het nieuwe inhoudelijk kader voor Pharos' programmering. De opzet van onderliggend document is hierop gebaseerd. In hoofdstuk 2 en 3 beschrijven we respectievelijk het werkprogramma voor 'Inclusieve Gezondheidszorg' en 'Brede Gezondheid'. Hoofdstuk 4 gaat dieper in op het doorontwikkelen van de verbeteraanpakken. Pharos' inzet op systeem- en beleidsontwikkeling loopt als een rode draad door deze drie hoofdstukken. Het slothoofdstuk 5 beschrijft de activiteiten rondom communicatie.



2. Kennisdomein inclusieve gezondheidszorg

De toegankelijkheid, kwaliteit en houdbaarheid van de Nederlandse gezondheidszorg staan onder druk. De bestuursvoorzitter van zorgverzekeraar CZ waarschuwde in het afgelopen jaar dat, ondanks de zorgplicht van zorgverzekeraars, niet langer gegarandeerd kan worden dat de zorg altijd voor iedereen toegankelijk blijft. De Nederlandse Zorgautoriteit onderstreepte dezelfde boodschap in de jaarlijkse 'Stand van de Zorg 2022' met de woorden: "We stevenen af op een harde tweedeling. Aan de ene kant staan dan de mensen voor wie de zorg nog steeds beschikbaar is, omdat zij de weg kennen en over voldoende middelen beschikken. Aan de andere kant de mensen die niet over voldoende middelen beschikken en de weg niet kennen". Pharos onderschrijft deze zorgen en ziet dat de gezondheid en zorg voor mensen in een kwetsbare positie steeds meer onder druk komt te staan. Voor het terugdringen van gezondheidsverschillen is het juist belangrijk dat het zorgsysteem solidair en toegankelijk is voor iedereen in de samenleving.

Daarbij zien we dat het voor veel mensen ingewikkeld is goede zorg en ondersteuning te vinden. De gezondheidszorgsector in Nederland is complex en voor te veel mensen moeilijk te begrijpen, waardoor zij niet de zorg krijgen die ze nodig hebben. Mensen met een lage sociaal-economische positie, mensen die moeite hebben met lezen en schrijven of een taalbarrière hebben, lopen vaak tegen extra uitdagingen aan. De zorg is voor hen minder begrijpelijk door bijvoorbeeld folders met een te hoog taalniveau, mondelinge communicatie die niet op hun vaardigheden is afgestemd en doordat er onvoldoende tijd is in de spreekkamer voor extra uitleg. Steeds meer zorg wordt ook digitaal geleverd. Voor voornoemde groepen, die vaak ook beperkte digitale vaardigheden hebben, kan dit een extra barrière zijn tot zorg. Voor gelijke kansen op goede gezondheid is het belangrijk dat organisaties deze mensen zien en hun communicatie, informatiemateriaal en begeleiding zo aanpassen dat die goed aansluit bij de patiënt of cliënt, daarbij rekening houdend met de financiële en sociale leefomstandigheden.

Een mensgerichte benadering is cruciaal om te borgen dat de zorg toegankelijk, goed en inclusief is en blijft voor iedereen, als voorwaarde voor het terugdringen van gezondheidsverschillen. Het doel van het Integraal Zorgakkoord is dan ook om "de zorg voor de toekomst goed, toegankelijk en betaalbaar te houden". Daarnaast zijn "mensgericht, houdbaar en duurzaam", de drie uitgangspunten voor het Kader Passende Zorg. Als landelijk expertisecentrum zet Pharos zich in voor het realiseren van passende zorg, met speciale aandacht voor het verankeren van de mensgerichte benadering in de gezondheidszorgsector. We waken daarbij continu voor de mensgerichte benadering, ook wanneer deze op gespannen voet komt te staan met de grenzen aan de financiële, personele en maatschappelijke houdbaarheid van de zorg en de scherpe beleidskeuzes die daarvan het gevolg zijn.

Binnen het Kennisdomein Inclusieve gezondheidszorg kijkt Pharos met een 'inclusieve bril' naar preventie, zorg en ondersteuning. Vooral mensen met een lage sociaal-economische positie, minder gezondheidsvaardigheden en een migratie- of vluchtachtergrond hebben daarbij onze aandacht. We richten ons op professionals en organisaties die werkzaam zijn op beleidsniveau en in de praktijk rondom de basis(jeugd) gezondheidszorg, jeugdzorg, eerste- en tweedelijnszorg, ouderenzorg en de zorg voor nieuwkomers. Zo vertaalt Pharos de mensgerichte benadering van het Kader Passende Zorg naar persoonsgerichte zorg in de spreekkamers. Daarbij hebben we specifiek aandacht voor intersectionaliteit en cultuur- en diversiteitssensitief werken. Pharos zet zich verder in voor begrijpelijke zorg en het versterken van organisaties in hun gezondheidsvaardigheden. Daarbij richten we ons ook op begrijpelijke, gebruiksvriendelijke en inclusieve digitale zorg (eHealth).

In dit hoofdstuk beschrijven we onze inzet voor 2024 in de gezondheidszorg, waarbij we ons expliciet richten op toegankelijkheid (2.1), kwaliteit (2.2) en solidariteit (2.3). Onder toegankelijkheid ziet Pharos voor zichzelf een onmisbare rol als het aankomt op begrijpelijke zorg,

gezondheidsvaardigheden en toegang tot zorg voor nieuwkomers en mensen met een migratieachtergrond. We werken aan kwaliteit door ons in te zetten voor zorg die voor iedereen persoonsgericht en inclusief is. In het kader van het versterken van de solidariteit van het zorgstelsel ontwikkelen we kennis rondom het terugdringen van gezondheidsverschillen tegen de achtergrond van discussies over houdbaarheid en betaalbaarheid. In paragraaf 2.4 benoemen we op welke wijze we Pharos' kennisbasis die aan alle inzet ten grondslag ligt, beheren, onderhouden, up-to-date houden en goed ontsluiten.

2.1 Goede toegang tot zorg voor iedereen

In 2024 zet Pharos zich in om gelijke kansen op een goede toegang tot de zorg voor alle Nederlanders verder te vergroten. Hier hanteren we een brede definitie van het begrip 'toegang': zowel de weg naar de zorg als het traject van zorg moet voor alle inwoners voldoende toegankelijk en begrijpelijk zijn. Hierbij ontwikkelen we kennis en handelingsopties rond het vergroten van toegang tot reguliere en digitale zorg. Daarnaast zetten we ons expliciet in voor het verstevigen van de toegang tot de zorg voor mensen met een migratieachtergrond en nieuwkomers. Zij krijgen vaak te maken met additionele uitdagingen als het aankomt op de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van zorg en ondersteuning in Nederland. Pharos zet zich al sinds haar ontstaan in voor gelijke gezondheidskansen voor mensen met een migratie- of vluchtachtergrond. Ook in 2024 bouwen we voort op deze stevige kennisbasis, waarbij we extra aandacht hebben voor toegang tot geboortezorg en (preventieve) psychische zorg.

Toegankelijke en begrijpelijke reguliere zorg

In de afgelopen jaren heeft Pharos geïnvesteerd in een stevige kennisbasis rond de ontwikkeling van gezondheidsvaardigheden, o.a. middels onze coördinerende rol in de alliantie Gezondheidsvaardigheden, door de ontwikkeling van kennis en handelings-opties op dit thema en onze inzet op de ontwikkeling van gezondheidsvaardige organisaties. Doel hierbij is dat steeds meer zorg en zorgorganisaties zich bewust

inzetten om goed toegankelijk en begrijpelijk te zijn, ook voor mensen in een meer kwetsbare positie of met beperkte gezondheidsvaardigheden. Het thema 'gezondheidsvaardigheden' staat inmiddels stevig op de agenda binnen de zorg, en wordt ook expliciet omarmd door de Rijksoverheid.

In 2024 zet Pharos zich in om de kennis en handelings-opties op dit thema verder uit te breiden, zodat in de zorg steeds meer inzet is op goede toegang tot en begrijpelijkheid van zorg voor iedereen. Met onze aanpak bereiken we ook organisaties buiten het directe zorgdomein, die eveneens een impact hebben op de brede gezondheid van burgers.

- Pharos **coördineert ook in 2024 de landelijke Alliantie Gezondheidsvaardigheden**, een netwerk dat bestaat uit 120 partners. Via netwerk-bijeenkomsten, vraag- en antwoordsessies, webinars rond specifieke thema's, nieuwsbrieven en sociale media blijven we werken aan het agenderen van gezondheidsvaardigheden, het faciliteren van kennisuitwisseling en het bevorderen van samenwerking. We onderhouden het platform www.gezondheidsvaardigheden.nl en vullen deze aan met nieuwe kennis en materialen. In acht werkgroepen werken we met partners samen op onder meer digitale zorg, patiëntparticipatie en inclusief onderzoek. We nemen deel aan de uitwerking en implementatie van een kwaliteitskader voor voorlichtingsmaterialen, waarin we ervaringskennis (zowel testen als co-creatie) een centrale plek geven.
- Via de **Test en Cirkel gezondheidsvaardige organisatie** en het bijbehorend trainingsaanbod zijn in achterliggende jaren aan organisaties handvatten gegeven voor een organisatiebrede aanpak. In 2024 zetten we stevig in op een doorontwikkeling van deze instrumenten, zodat steeds meer organisaties en professionals hiervan gebruik kunnen en gaan maken. Dit doen we o.a. door:
 - De test en cirkel uit te breiden met aandacht voor **monitoring, evaluatie en kennisdeling**. Hiermee vergroten we de impact van het instrument en geven we organisaties meer mogelijkheden om zelf te sturen op hun eigen ontwikkeling naar een gezondheidsvaardige organisatie.

- Te onderzoeken welke specifieke belemmerende en bevorderende factoren voor **zorg- en communicatie-professionals bestaan** en wat zij nodig hebben om gezondheidsvaardigheden een plek te geven in hun werkzaamheden. We breiden de instrumenten vervolgens uit met nieuw handelingsperspectief voor deze groepen professionals. In dit onderzoek wordt de internationale literatuur, instrumenten en voorbeelden van aanpakken en campagnes meegenomen.
 - Het formuleren van **gezamenlijk handelingsperspectief**, zodat binnen organisaties de inzet van beleid en bestuur en de professionals op de werkvloer beter bij elkaar komen. Zowel uit de analyse van de 'Test gezondheidsvaardige organisatie' als uit signalen uit de praktijk blijkt dat er in de interne afstemming binnen organisaties op het terrein van beleid, middelen en werkafspraken een flinke verbetering te maken is.
 - Het **actualiseren en verstevigen van de kennisbasis**, het aanvullen van de cirkel met voorbeelden en kennis en het uitvoeren van diverse communicatie-activiteiten zodat meer zorgbestuurders- en beslissers worden toegeleid naar ons kennisaanbod.
- Daarnaast blijven we in 2024 inzetten om **gezondheidsvaardigheden als thema stevig te agenderen** en zorgorganisaties blijvend van kennis en praktische handvatten te voorzien, zodat steeds meer organisaties zich inzetten om gezondheidsvaardig te worden. We volgen landelijke ontwikkelingen rond gezondheidsvaardigheden en brengen daar onze kennis in. In 2024 zullen we o.a. kennis inbrengen bij de ontwikkeling van het Toetsingskader Inclusie. Via rondetafelsessies met VWS (Patiënt en Zorgordering) adviseren we over de invulling van een landelijke aanpak gezondheidsvaardigheden. Dit maken we liefst concreet door gezondheidsvaardigheden te verbinden met specifieke thema's uit de eerste of tweedelijns zorg, zoals bijvoorbeeld diabeteszorg of patiënt-veiligheid.
 - Voor mensen met **beperkte gezondheidsvaardigheden is ziekenhuiszorg soms lastig te begrijpen**. Dit leidt ertoe dat deze zorg minder effectief voor hen is of dat de zorg zelfs gemeden wordt. Dit heeft een duidelijk negatieve impact op hun kans op goede zorg.
 - Om de toegankelijkheid van de ziekenhuiszorg

voor deze mensen te verbeteren, zal Pharos in 2024 inzetten op beter **kwaliteitsbeleid binnen de tweede lijn**. Patiëntveiligheid, patiënttevredenheid, informed consent en begrijpelijkheid van de zorg zijn hierbij sleutelbegrippen en een voorwaarde voor betere persoonsgerichte zorg. Pharos ontwikkelt kennis en handelingsperspectief om genoemde sleutelbegrippen beter onderdeel uit te laten maken van het kwaliteitsbeleid binnen het ziekenhuis, zodat persoonsgerichte zorg beter vorm kan krijgen. We doen dit uiteraard samen met zorg- en beleidsprofessionals in de ziekenhuizen en in samenwerking met mensen uit de doelgroep. Ook hebben we aandacht voor de wijze waarop kwaliteitsbeleid op een inclusieve manier gemonitord kan worden.

- Daarnaast zal Pharos in 2024 inzetten op de steeds betere en bredere **implementatie van ontwikkelde methoden en hulpmiddelen in ziekenhuizen**. We zorgen dat resultaten van het project 'Goed begrepen', het programma Uitkomstgerichte Zorg over begrijpelijke informatie, begrijpelijke vragenlijsten (PROMS) en Samen beslissen gebruikt kunnen worden in alle ziekenhuizen, bij nascholing en in het medisch onderwijs. Daarnaast blijven we nieuwe en reeds ontwikkelde kennis en consult-ondersteunend materiaal verspreiden onder professionals, beleidsmakers, organisatiemanagement en onderzoekers. Beeldmateriaal en begrijpelijke medische teksten worden ontsloten via www.pharos.nl/begrijpelichaam. We delen kennis over: wat is begrijpelijk voorlichtingsmateriaal, hoe voer je een begrijpelijk gesprek over bijvoorbeeld medicijnen, hoe werk je cultuursensitief, wat zijn begrijpelijke procedures (zoals bij ontslag en medicijn-overdracht) en hoe kom je tot betere begeleiding door goede samenwerking tussen tweede en eerstelijnszorg?

Toegankelijke en begrijpelijke digitale zorg

Steeds meer zorg vindt digitaal plaats. Er is grote urgentie voor deze transitie naar digitale zorg o.a. vanwege het tekort aan zorgpersoneel en de noodzaak om (kosten) efficiënter te werken binnen de zorg. Echter, één op de vijf mensen in Nederland heeft beperkte digitale vaardigheden. Wanneer we niet voldoende zorgen dat de digitale zorg ook voor deze burger die (vaak) in een kwetsbare positie verkeert toegankelijk en begrijpelijk is, dan zal de

digitalisering juist zorgen voor een toename van de gezondheidsverschillen in Nederland. Als expertisecentrum gezondheidsverschillen ziet Pharos de vele kansen die de ontwikkelingen in de digitale zorg bieden, ook voor burgers in een kwetsbare positie. Inzet van Pharos is om kennis en handelingsopties te ontwikkelen, zodat op verschillende fronten bovengenoemde groepen meedoen en profiteren van de digitale ontwikkelingen.

- Het is noodzakelijk dat alle betrokken actoren rond de digitalisering van zorg (zoals beleidsmakers, app-ontwikkelaars en zorgprofessionals) de noodzaak voelen en de kennis en handelingsopties aangereikt krijgen om de digitale zorg gebruiksvriendelijk en begrijpelijk te laten zijn voor alle burgers. Pharos ziet het als haar rol om ook in 2024 **de noodzaak van begrijpelijke, gebruiksvriendelijke en inclusieve digitale zorg te blijven agenderen**. Daarnaast bieden wij een **kennisknooppunt** en ontsluiten zo noodzakelijke informatie en handelingsopties om te komen tot inclusieve digitale zorg. In 2024 zullen we specifiek inzetten op:

- Het **verdiepen van de kennisbasis met betrekking tot inclusieve digitale zorg**, zodat deze kennis ingezet kan worden rondom IZA, GALA en WOZO. Deze kennis wordt ingezet voor beleidsmakers, zorgprofessionals en ontwikkelaars om toegankelijkheid en gebruiksvriendelijkheid van digitale hulpmiddelen te verbeteren. Het beoogde doel is dat deze professionals de beschikking krijgen over inzichten en handvatten om mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden óók te laten profiteren van de voordelen van digitale zorg.
- We maken een **kennissynthese over de kansen en risico's met betrekking tot AI** (zoals ChatGPT), gezondheidsapps met gepersonaliseerde adviezen en de ontwikkelingen rondom digitale triage, onder andere bij de huisartsenzorg. Dit leidt tot een advies aan betrokken partijen hoe bij deze ontwikkelingen oog te hebben voor het verbeteren van de begrijpelijkheid en gebruiksvriendelijkheid van zorg voor mensen in een meer kwetsbare positie of met beperkte (digitale) gezondheidsvaardigheden.
- Het uitvoeren van een onderzoek naar de houding, behoeftes en barrières die burgers in een kwetsbare positie en hun zorgverleners zien bij de inzet

van digitale zorg. Dit **onderzoek zal aanzetten tot de ontwikkeling van concrete (kennis) instrumenten bij het gebruik van digitale hulpmiddelen in de zorg**, zodat deze ook van waarde wordt voor deze profijtgroepen.

- We breiden het **netwerk van relevante samenwerkingspartners**, zoals universiteiten en gemeentes, en in verschillende allianties en coalities (waaronder de werkgroep gezondheid van de Nederlandse AI Coalitie, Health Holland en NeLL) verder uit. Hiermee versterken we de beweging naar meer inclusieve digitale zorg.
- In het kader van het WOZO programma (zelfstandig als het kan, thuis als het kan, digitaal als het kan) zoomen we in op hybride zorg voor de Zorg Langer Thuis. In 2023 is er een eerste verkenning gedaan naar de kennis over en behoeftes aan digitale hulpmiddelen bij het ouder worden en de zorg die nodig is om langer thuis te blijven. Op basis van deze resultaten zullen er in 2024 adviezen en handvatten ontwikkeld worden om de **kennis over digitale hulpmiddelen bij ouderen** te vergroten en het gesprek over samen beslissen over hybride zorg te ondersteunen.
- Er is de nodige ondersteuning aan patiënten om digitale zorg in de praktijk te gebruiken, maar nog niet iedereen is hiermee bekend en zorgprofessionals hebben vaak zelf geen tijd om de juiste ondersteuning te geven. Daarnaast sluiten niet alle soorten ondersteuning voldoende aan en weten organisaties elkaar op dit onderwerp nog onvoldoende te vinden. In 2023 is Pharos in samenwerking met verschillende stakeholders een **wijkgerichte aanpak** gestart, om genoemde ondersteuning dicht bij de patiënt beter te gaan organiseren. In 2024 zal voor deze aanpak een **aantal concrete kennisproducten** worden uitgewerkt, gericht op verschillende professionals in de wijkaanpak, zodat deze aanpak makkelijker opgeschaald kan worden. De resultaten en lessen uit dit project worden breed verspreid om ook andere regio's te inspireren en te voorzien van kennis. De belangrijkste inzichten worden verzameld in **een publicatie** en gedeeld ten behoeve van ontwikkelingen rond Samen Beslissen, Langer Thuis, WOZO en IZA.

Toegang tot zorg voor asielzoekers en migranten

Voor mensen die nieuw zijn in Nederland, waaronder arbeidsmigranten, asielzoekers en vluchtelingen, is het moeilijker om toegang te krijgen tot zorg en ondersteuning. Ook is de kwaliteit en continuïteit van zorg voor deze mensen vaker in het geding. Dit komt door een complex samenspel van verschillende factoren. Naast dat mensen met een migratieachtergrond vaker in minder goede sociaal-economische omstandigheden leven, specifieke gezondheidsrisico's hebben en het Nederlandse zorgsysteem niet kennen, kunnen ook taal en cultuur extra uitdagingen vormen. De overbelasting in de eerstelijns zorg zet de toegang tot zorg voor mensen die nieuw zijn in Nederland nog eens verder onder druk. Het Integraal Zorgakkoord (IZA) heeft als doel de zorg voor de toekomst goed, toegankelijk en betaalbaar te houden voor alle groepen in de samenleving. Dat vraagt om actie, waarbij we mensen die nieuw zijn in Nederland, zoals vluchtelingen, asielzoekers en arbeidsmigranten niet uit het oog mogen verliezen. Het is de inzet van Pharos om dit doel en deze ambitie te ondersteunen met kennisontwikkeling en het aanbieden van handelingsperspectief voor betrokken partijen.

- In 2024 blijft onze focus op de **actuele ontwikkelingen rond toegang tot zorg voor asielzoekers en vluchtelingen** en verdiepen we onze kennis waar nodig. We ontwikkelen onze kennis en adviseren stakeholders over hoe ze de toegang tot zorg en ondersteuning en daarmee de gezondheid en het welzijn van statushouders, asielzoekers, vluchtelingen en mensen zonder geldige verblijfsvergunning kunnen verbeteren. Hierbij hebben we ook specifieke aandacht voor vluchtelingen uit Oekraïne. In 2024 bouwen we voort op de conclusies van eerdere onderzoeken en onze bestaande kennisbasis, o.a. door de opgehaalde aandachtspunten gericht te agenderen op plekken waar beleid wordt gemaakt en stakeholders te adviseren hoe ze de toegang tot zorg en ondersteuning en daarmee de gezondheid en het welzijn van nieuwkomers kunnen verbeteren. We blijven aandachtspunten agenderen op plekken waar beleid wordt gemaakt. We besteden in 2024 specifiek aandacht aan:
 - De **gezondheid, veiligheid en recht op onderwijs van kinderen** die nieuw zijn in Nederland, specifiek gericht op alleenstaande minderjarige asielzoekers.

Pharos is lid van het landelijk platform voor Alleenstaande Minderjarige Vluchtelingen (AMV), dat wordt voorgezeten door stichting SAMAH. Wij nemen deel aan de bijeenkomsten van dit platform voor het uitwisselen van kennis en signalen over de toegang tot zorg van deze kwetsbare groep. In 2023 heeft Pharos een inventarisatie gemaakt van de kennis over vluchtelingenkinderen en specifiek AMV'ers die in de afgelopen jaren is opgebouwd. Daarbij hebben we inzichten opgedaan over hoe we onze kennisbasis beter kunnen ontsluiten richting specifieke groepen in zorg en welzijn. In 2024 bouwen we voort op die inzichten en blijven we doelgroepgericht onze kennis ontsluiten over de toegang tot zorg voor vluchtelingenkinderen en AMV'ers.

- Op veel plekken in Nederland worden tijdelijke oplossingen ingezet om de **toegang tot eerstelijns zorg voor nieuwkomers** op een niet-reguliere wijze te regelen, om zo de belasting van de eerstelijns zorg te verminderen. Zo wordt zorg via detachingsbureaus of online huisartsenconsulten georganiseerd, waarvan niet altijd duidelijk is of ze geschikt zijn om toegang tot zorg te garanderen voor deze doelgroep. Pharos gaat in kaart brengen welke tijdelijke oplossingen in ieder geval zorgen voor een voldoende toegang tot de eerstelijnszorg voor nieuwkomers en wat hiervoor noodzakelijk is. Daarnaast zal Pharos in kaart brengen hoe, op de langere termijn, de zorg voor nieuwkomers weer goed geregeld kan worden binnen de reguliere eerstelijns zorg.
- Pharos zet zich in voor een voldoende **toegang tot zorg voor ongedocumenteerde mensen**, hun gezondheid en (relatie tot) inburgering van statushouders. We werken samen met relevante partners zoals het netwerk van Lampion, JenV, GGD GHOR, LOOP, CJG, adviesraad migratie, beroepsverenigingen van (medisch) professionals, Vluchtelingenwerk, Save the Children, UNICEF, UNHCR, Rode Kruis en Dokters van de Wereld.
- In 2023 deden we samen met het Rode Kruis en Dokters van de Wereld een onderzoek naar de **zorg voor asielzoekers in de crisisonderopvang**, waarbij we concludeerden dat humanitaire standaarden niet altijd gehaald worden en het systeem ziekmakend is; waarbij er grote verschillen bestaan tussen toegang, kwaliteit en continuïteit van zorg en opvanglocaties

in de verschillende veiligheidsregio's. Dit laatste onderzoek leidde tot een aantal specifieke aanbevelingen die onder voorbehoud overgenomen werden door beleidsorganisaties, waaronder een elektronisch patiënten dossier op alle opvang locaties en het bepalen van minimale standaarden van zorg in de asielopvang. De ontwikkeling en implementatie hiervan zal Pharos in 2024 volgen en waar nodig voorzien van nieuwe inzichten of advies.

- Pharos gaat in 2024 specifieke voorbeelden waar toegang en kwaliteit van zorg en ondersteuning voor nieuwkomers wél goed zijn geregeld bij elkaar brengen en ontsluiten middels een zogenaamde **'bright spots-studie'**. Wat valt er te leren op de plekken waar lokaal of regionaal goede voorbeelden tot stand zijn gekomen? Deze inzichten worden vervolgens gedeeld met andere partijen die deze werkzame elementen kunnen benutten. Hierbij heeft **toegang tot (preventieve) psychische zorg** onze specifieke aandacht.
 - De Nederlandse situatie en het beleid wordt beïnvloed door **Europese en internationale verdragen en richtlijnen**. Voorbeelden zijn de Sustainable Development Goals (SDG's) en de Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming (Oekraïense vluchtelingen). Als expertisecentrum is het belangrijk om hiervan kennis te nemen en te houden. In 2024 informeren we ons meer over de internationale afspraken en ontwikkelingen rond vluchtelingen, asielzoekers, mensen zonder geldige verblijfsvergunning en arbeidsmigranten en halen we waar mogelijk kennis op – of bieden we juist onze kennis en expertise aan. Zo verstevigen we onze kennisbasis en versterken we onze positionering.
 - In 2024 continueren we kennisdeling voor eerste-lijns zorgprofessionals door middel van de website www.huisarts-migrant.nl. Op deze site delen we up to date kennis en gebruiksvriendelijke informatie over specifieke aspecten van ziekten en behandelingen bij patiënten met een migratieachtergrond en patiënten met beperkte gezondheidsvaardigheden.
- Ook in 2024 richt Pharos zich op het **verbeteren van de gezondheid en welzijn van arbeidsmigranten**. In Nederland wonen en werken naar schatting ruim 375.000 arbeidsmigranten afkomstig uit Midden- en Oost-Europese landen. Pharos heeft in

2022 een onderzoek uitgebracht waaruit bleek dat arbeidsmigranten verschillende drempels ervaren waardoor zij geen gebruik maken van de zorg die zij nodig hebben. Gezondheidsproblemen gaan vaak hand in hand met sociale problematiek, zoals financiële problemen, opvoedproblematiek en problemen met de huisvesting, participatie en integratie. Arbeidsmigranten weten ook bij deze problemen niet altijd waar ze terecht kunnen en professionals worstelen met de veelheid aan en complexiteit van problemen die ze tegenkomen.

- In 2024 gaat Pharos door met het **netwerk van relevante partijen** stimuleren en onze kennis delen over hoe zorg en ondersteuning passend te organiseren, gevoed door kennis en praktijkvoorbeelden uit koplopergemeenten, zorgverleners en werkgevers.
- We inventariseren met verschillende stakeholders wat er nodig is om de barrières tot **zorg en ondersteuning bij mentale gezondheidsproblemen en bij verslaving te verminderen**. In samenwerking met brancheorganisaties en vakbonden blijven we uitzendbureaus en werkgevers informeren over hoe zij zorg en welzijn van hun werknemers kunnen behouden en stimuleren.
- Ook vragen we specifiek aandacht voor de **kinderen van arbeidsmigranten** door voort te bouwen op het opgebouwde netwerk van gemeenten en partijen die werken aan een verbeteraanpak voor deze groeiende doelgroep. We faciliteren een lerend netwerk tussen gemeenten en praktijkorganisaties die zich inzetten voor het welzijn van deze kinderen en gezinnen. De inzichten en werkwijzen die hieruit voort komen delen we ook breder met andere gemeenten en organisaties die hierin geïnteresseerd zijn.

2.2 Goede kwaliteit van zorg voor iedereen

In 2024 zet Pharos zich in om de kans op een goede kwaliteit van zorg voor alle Nederlanders te verbeteren. Met name voor mensen met een kwetsbare positie is dit geen gegeven, omdat de zorg nog te veel uitgaat van "standaard" patiënten en zich onvoldoende rekenschap geeft van de toegenomen diversiteit in de samenleving. Hoe verder een patiënt afwijkt van de dominante norm, hoe groter de kans dat de kwaliteit van zorg afneemt.

Pharos draagt middels kennisontwikkeling bij aan het versterken van persoonsgerichte en inclusieve zorg. Hierbij hebben we in 2024 specifiek aandacht voor de effecten van discriminatie en sociale uitsluiting op de kwaliteit van zorg en voor de kansen die cultuur- en diversiteitssensitieve zorg biedt. Pharos blijft zich in 2024 ook inzetten als Focal Point tegen vrouwelijke genitale verminking (VGV).

Persoonsgerichte zorg voor iedereen

- **Binnen de eerstelijnszorg zetten we in op verbetering van persoonsgerichte zorg en ondersteuning**

voor mensen in kwetsbare posities, uiteraard in samenwerking met de mensen om wie het gaat. Mensen verschillen van elkaar en zijn meer dan de zorgvraag waarmee ze bij de zorgverlener komen. Leven met een opeenstapeling van sociale, financiële en gezondheidsproblemen leidt tot chronische stress met negatieve gevolgen voor fysieke en mentale gezondheid. Persoonsgerichte zorg en ondersteuning houdt rekening met deze persoonlijke omstandigheden en met mogelijkheden en behoeften van mensen.

- In samenwerking met beroepsorganisaties van huisartsen en praktijkondersteuners, zorggroepen, huisartspraktijken en eerstelijnspraktijken **ontwikkelen we kennis** waarmee we het handelingsperspectief ondersteunen bij het invulling geven aan persoonsgerichte zorg. (Zorg)professionals en zorggroepen vragen Pharos om handreikingen bij het voeren van het brede gesprek, en ook welke ondersteunende modellen of hulpmiddelen het meest passend zijn voor hun kwetsbare doelgroepen.

- Voor 2024 willen we de laatste inzichten ophalen over **brede gespreksvoering** (zoals het 4D-model, de gesprekskaart van Pharos, en het model positieve gezondheid etc.) specifiek voor mensen in een kwetsbare positie. Afhankelijk van de inzichten en de behoeften van zorgpartijen en professionals wordt er een kennis-product ontwikkeld of activiteit uitgezet (bijvoorbeeld een webinar) voor de implementatie en verspreiding.

- Persoonsgerichte zorg vraagt van zorgverleners ook dat ze verder kijken dan alleen de mogelijkheden van de zorg zelf, en de verbinding aangaan met andere partijen die in de wijk of lokaal beschikbaar zijn. Wij ondersteunen zorgprofessionals en zorggroepen met

de vraag hoe zij van hun kant een bijdrage kunnen leveren aan **goede samenwerking in de wijk tussen sociaal domein, sport, welzijn en eerstelijns zorg**.

Daarbij hebben we speciale aandacht voor zorgprofessionals die de rol hebben van wijkmanager of wijkcoördinator. We bundelen kennis en ervaringen over deze samenwerkingen en richten ons ook op de vraag wat dit vraagt aan beleid bij zorgvoorzieningen op wijkniveau. In 2024 besteden we aandacht aan de vraag op welke wijze we deze kennis bij deze specifieke doelgroep kunnen brengen, passend bij hun behoefte. De samenwerking op dit thema met Ineen (de koepel organisatie van de zorggroepen en ROS'en) zetten we ook in 2024 voort.

- Persoonsgerichte zorg met als doel het verkleinen van gezondheidsverschillen is momenteel nog onvoldoende in het **onderwijs van zorgopleidingen** verweven, die zorgprofessionals opleiden voor zowel eerstelijnszorg als voor ziekenhuiszorg. In 2023 zijn we gestart met een verkenning onder opleidingscoördinatoren, docenten en leden van de werkgroep opleiding en onderwijs van de Alliantie Gezondheidsvaardigheden. In 2024 bouwen we hier verder op voort door gericht met opleidingscoördinatoren van MBO (m.n. van de opleidingen verpleegkunde en doktersassistenten), HBO (POH-S en POH-GGZ opleidingen) en verantwoordelijken voor onderwijscurricula van geneeskunde opleidingen samen te werken en onze expertise en kennis in te brengen. Pharos zet in 2024 in op een zo goed mogelijke aansluiting van het werken aan terugdringen van gezondheidsverschillen bij mogelijkheden binnen de opleidingen. Daarbij proberen we een link te leggen met reeds beschikbare kennis, methodieken, instrumenten en voorlichtingsmaterialen die het persoonsgericht werken bevorderen en handelingsbekwaamheid onder aankomende professionals versterken.

- Eerstelijns professionals organiseren zich op **regionaal niveau tot regionale multidisciplinaire zorggroepen**. Deze zorggroepen krijgen vanuit de Zorgverzekeringswet middelen om in de regio en in de wijken samen te werken en afspraken te maken om de zorg en de toegang tot de zorg te verbeteren. De zorggroepen sturen de gezondheidscentra en de zogenaamde Wijksamenwerkingsverbanden (WSV's) aan. Pharos wil kennis delen met de zorggroepen over het

differentiëren in toegang tot de zorg voor verschillende groepen burgers met als doel bij te dragen aan het terugdringen van gezondheidsachterstanden. Zij kunnen deze kennis meenemen in hun afspraken met gezondheidscentra en WSV's.

Inclusieve zorg voor iedereen

- **Cultuursensitieve zorg** is, net als intersectionaliteit, onderdeel van persoonsgerichte zorg. In 2023 is de beleidsnota Cultuursensitief Werken gepubliceerd door VWS en ook in de Tweede Kamer is het een veelbesproken onderwerp en werden er verschillende moties ingediend. In 2024 zal Pharos ondersteunen bij het verder ten uitvoer brengen van de breed gedeelde ambities rondom cultuursensitief werken, zowel op systeem- en organisatieniveau als op individueel niveau. We realiseren dit door kennisdeling richting professionals binnen zorg, welzijn en het sociaal domein, maar ook richting branche- en beroepsverenigingen en systeempartners. Dit doen we via de opleidingen, na- en bijscholingstrajecten, een webinar en door het publiceren van artikelen en opiniestukken. De huidige samenwerking tussen Pharos en Directie Langdurige Zorg rondom de routekaart 'Op weg naar meer cultuursensitiviteit en inclusie binnen de langdurige zorg' willen we in 2024 uitbreiden naar andere VWS directies (zoals Curatieve Zorg en Publieke Gezondheid).
- **De snel groeiende groep ouderen met een migratieachtergrond heeft meer gezondheidsproblemen** dan de groep ouderen die niet gemigreerd is. Zo hebben zij drie keer zo vaak hart- en vaatziekten en ook dementie komt drie tot vier keer vaker voor. Voor mensen met een migratieachtergrond is dementie nog vaak een relatief onbekend verschijnsel. Tegelijkertijd ervaren veel zorgprofessionals handelingsverlegenheid in de omgang met deze groep. Pharos heeft veel kennis over cultuursensitieve zorg in het algemeen, maar ook specifiek over **cultuursensitief werken in de ouderenzorg, palliatieve zorg en mantelzorg**. Hierbij is zowel de omgang met de oudere met een migratieachtergrond zelf als met de familie en mantelzorgers relevant. In 2024 zetten we ons in om kennishiaten op te vullen en kennis bij veel meer professionals te laten landen. Hiervoor zullen we optrekken met brancheverenigingen zoals Actiz en

Mantelzorg NL en onze samenwerkingspartners Movisie, Vilans en NOOM.

- **Discriminatie in de zorg** heeft grote gevolgen voor de kwaliteit van zorg die patiënten ontvangen – en dus voor hun gezondheid. Discriminatie maakt mensen letterlijk ziek en leidt tot gezondheidsverschillen. Discriminatie heeft impact op de kwaliteit van zorg die patiënten ontvangen, maar ook op zorgverleners die er in hun werk mee te maken krijgen. Ervaringen met discriminatie worden niet altijd erkend en sociale normen binnen de zorgcontext zijn niet inclusief. Ook institutionele discriminatie in richtlijnen of medische hulpmiddelen is hierin een belangrijke dimensie. De afgelopen jaren heeft Pharos veel kennis opgedaan en verspreid op het thema discriminatie op basis van etniciteit, religie en huidskleur. Maar ook andere gronden waarop mensen gediscrimineerd worden, raken steeds meer verweven in ons werk. In 2024 zetten we hier stevig op voort, o.a. door:
 - Het actief **agenderen van de psychische gevolgen van discriminatie op diverse gronden** en hoe deze bijdragen aan chronische stress. We brengen de kennis hierover bij elkaar en agenderen, zodat het onderwerp aandacht krijgt bij professionals en meegenomen kan worden in preventieprogramma's zoals de aanpak 'Mentale gezondheid van ons allemaal'.
 - Pharos faciliteert **een netwerk van (zorg) organisaties en wetenschappers** die discriminatie en onbewuste vooroordelen binnen de zorg aan de kaak stellen en hier actie op ondernemen. We agenderen in bestaande allianties op het thema gender- en sekseverschillen in gezondheid meer over de intersectie met migratie en sociaaleconomische positie.
 - We **verspreiden de inzichten over etnische gezondheidsverschillen** die we in 2023 hebben opgedaan breed bij onderzoekers en beleidsmakers. We voeden het debat over waarom je soms wel of niet verschil moet maken op etniciteit en waarom het belangrijk is welke terminologie je hiervoor gebruikt. Ook omdat we zien dat er bias in medische hulpmiddelen schuilt en hoe dit doorwerkt in diagnostiek en richtlijnen.
 - We brengen kennis in bij de **VWS-brede werkgroep Discriminatie en Gelijke Kansen** en organiseren regelmatig bijeenkomsten en spiegelgesprekken om

veld en beleid bij elkaar te brengen op bovenstaande thema's door te inspireren en hierbinnen uit te wisselen.

- Het Nederlandse geboortezorgsysteem is goed georganiseerd en professioneel, maar **ook in de geboortezorg is sprake van discriminatie**. Er is aangetoond dat bevallen in Nederland niet voor iedereen éven veilig is: zwangeren met een migratieachtergrond hebben maar liefst 30-50% meer kans om hun baby te verliezen dan zwangeren zonder migratieachtergrond. Ook hebben zwangeren met een migratieachtergrond een grotere kans om zélf te sterven of ernstig ziek te worden in de laatste weken van de zwangerschap, tijdens, en vlak na de bevalling. Dit verschil is niet alleen te verklaren uit factoren van de zwangere vrouw zoals individuele leefstijl, geletterdheid, gezondheidsvaardigheden en inkomen, maar ook uit structurele benadeling en achterstelling op basis van huidskleur en achtergrond door zorgprofessionals, zorgorganisaties en zorgsystemen (richtlijnen e.d.). Pharos gaat in 2024 een **kennissynthese uitvoeren** naar discriminatie in de geboortezorg, eventueel aangevuld met ervaringskennis. Ons doel is om beleidsmakers en de geboortezorgpartijen te informeren, met elkaar te leren en te reflecteren om vervolgens deze partijen tot actie aan te zetten om discriminatie te bestrijden.

- **Vrouwelijke genitale verminking (VGV)** is een schadelijke praktijk die gepaard gaat met grote lichamelijke, seksuele en psychosociale gezondheidsrisico's. In Nederland wonen volgens de laatste onderzoeken naar schatting ongeveer 41.000 vrouwen die zijn besneden. Nog eens 4.200 meisjes lopen in de komende 20 jaar het risico om te worden besneden. Meisjes en vrouwen kunnen hier hun leven lang last van hebben. VGV is een ernstige vorm van kindermishandeling en net als elders in de wereld ook in Nederland verboden: we voeren een zero tolerance beleid. Doel van het landelijk beleid op het gebied van VGV is dan ook het voorkómen van alle vormen van VGV en daarnaast het leveren van goede zorg aan vrouwen die reeds besneden zijn. Pharos is als **Focal Point** op dit thema de vanzelfsprekende partij om te raadplegen als het gaat om preventie, zorg en kennis rondom VGV. Samen met

partijen als de Federatie Somalische Associaties Nederland (FSAN), GGD GHOR Nederland, lokale GGD-en en CJG-en, Veilig Thuis, Raad voor de Kinderbescherming en diverse medische beroepsverenigingen (KNOV, NVOG en LHV) hebben we de Nederlandse ketenaanpak ontwikkeld. **Pharos ondersteunt de gehele keten met kennis en advies** om te stimuleren dat meisjes in Nederland geen risico meer lopen om besneden te worden en dat vrouwen in Nederland die besneden zijn goede en passende zorg krijgen.

- In 2024 zet Pharos haar reguliere taken binnen het Focal Point voort, waaronder de **scholingen van aandachtsfunctionarissen**. In 2023 hebben we verschillende scholingen verzorgd in het kader van schadelijke praktijken/VGV met tevens een focus op cultuursensitief communiceren. Dit leidt in de praktijk tot verdere uitnodigingen voor scholing en toegang tot voor ons nieuwe opleidingen als die van de verloskundeaartsen. Daarnaast benutten we het netwerk huisartsopleiders die zich als ambassadeurs VGV inzetten om dit onderwerp prominenter in de huisartsopleidingen te krijgen en in na- en bijscholing.
- Pharos zet zich in om nog meer **bekendheid te geven aan de beschikbare kennis** bij partijen die tot nog toe minder goed zijn bereikt, zoals verloskundigen, huisartsen en zorgcoördinatoren binnen/buiten scholen. Tevens borgen en geven we opvolging aan initiatieven die zijn geïmplementeerd met aanvullende VWS-financiering binnen het actieprogramma schadelijke praktijken, waaronder de registratiesystemen binnen de JGZ, huisartsen en verloskundigen. Zo is er voor medewerkers van de JGZ een train-de-trainers ontwikkeld om VGV en andere schadelijke praktijken bespreekbaar te maken én beter te registreren volgens de stappen van de meldcode kindermishandeling.
- In 2023 zijn de **e-learning**s 'Bespreekbaar maken VGV' voor huisartsen, JGZ en Veilig Thuis en verloskundigen aangescherpt en voorzien van nieuw materiaal. Deze zullen in 2024 actief onder de aandacht worden gebracht, zodat zoveel mogelijk professionals hier gebruik van gaan maken.
- Op basis van de in 2023 geëvalueerde **zomervakantie-actie VGV**, waarbij Pharos samen met GGD-GHOR via JGZ en scholen extra aandacht vraagt voor dit thema, verbreden we deze vakantie-actie in 2024 uit

naar het onderwerp schadelijke praktijken en breiden uit naar zowel primair als voortgezet onderwijs. Een andere partij die we hier ook in willen betrekken is de reizigersgeneeskunde: zo maken we ook hen alert op gezinnen die met vakantie gaan naar hoogrisicolanden.

- We zien in de meest recente asielcijfers dat er een **toename is (bijna een verdubbeling) van mensen die asiel aanvragen uit hoogrisicolanden** zoals Somalië en Ethiopië en daarmee ook het aantal besneden vrouwen. Reden voor het Focal Point om in 2024 meer proactief partijen als COA, GZA, GGD GHOR en Arts & Specialist, die verantwoordelijk zijn voor de gezondheidszorg in de (crisisnood)opvang te benaderen voor extra scholing en meer aandacht te geven aan voorlichting, juist ook aan de vrouwen zelf.
- In 2024 zoeken we de **samenwerking met Kansrijke Start** en de geboortezorg, omdat daar aandacht voor het gesprek aangaan over VGV en andere schadelijke praktijken nog te weinig plaatsvindt. Zo ontbreekt het bijvoorbeeld in de opleiding tot kraamverzorgende aan kennis over VGV. Daarnaast plaatsen we in 2024 het Focal Point in een **internationaal perspectief**: In 2023 zijn de banden met het Europese End FGM netwerk aangehaald. In 2024 profiteren we hiervan door internationaal relevante kennis en nieuwe inzichten op te halen en in te zetten voor advies en kennisoverdracht op nationaal niveau.

- Pharos zet zich daarom in voor **inclusievere zorgrichtlijnen en kwaliteitsstandaarden**. Richtlijnen en kwaliteitsstandaarden houden vaak nog onvoldoende rekening met sociaal-economische of etnische gezondheidsverschillen. Ook in het IZA wordt het belang van aandacht voor gezondheidsvaardigheden in richtlijnen expliciet genoemd, gekoppeld aan het belang van aandacht voor leefstijl. De behoefte daaraan is groot en de verzoeken voor kennisondersteuning nemen toe. Pharos **beoordeelt richtlijnen en standaarden in de zorg** en deelt kennis met richtlijnontwikkelaars. Er is al een structurele samenwerking met de NHG (huisartsen), KNMP (apothekers), IKNL (oncologen), KNFG (fysiotherapeuten) en GGD GHOR/ZonMw (jeugdgezondheidszorg). Daarnaast zet Pharos in op

de **ondersteuning van richtlijnontwikkelaars** om zelf kennis en vaardigheden op te doen om inclusieve richtlijnen te ontwikkelen. Hiervoor ontwikkelt Pharos in het najaar van 2023 een stappenplan en een training. In 2024 gaan we deze implementeren. Nieuwe inzichten worden goed bijgehouden en ook weer verwerkt in het ondersteunende aanbod. Pharos brengt haar inzichten en kennis actief onder de aandacht bij richtlijncommissies, wetenschappelijke verenigingen en beroepsorganisaties.

2.3. Een solidair en houdbaar stelsel voor iedereen

In 2024 zet Pharos zich in om het zorgstelsel meer inclusief en solidair te maken voor iedereen; dit is noodzakelijk om de gezondheidsverschillen in Nederland te verkleinen. De aanpak richt zich dus nadrukkelijk niet alleen op de praktische uitvoering van de zorg, maar juist ook in de keuzes die we maken rond de inrichting van het stelsel zelf. Met de druk op de houdbaarheid van de zorg, staan juist ook inclusie en solidariteit meer onder druk. In 2024 zal Pharos dan ook kennis ontwikkelen en handelingsopties bieden die bijdragen aan een zorgstelsel waarin de gezondheidsverschillen verder teruggebracht kunnen worden.

- Op basis van onderzoek naar besluit- en adviesvorming bij systeempartijen in de gezondheidszorg is veel geleerd over de wijze waarop kennis over het ontstaan van gezondheidsachterstanden al of niet meegewogen wordt in de besluiten en adviezen. Deze kennis is verwerkt in een aantal publicaties en checklists. Op basis van ervaringen bij het Zorginstituut Nederland en de Gezondheidsraad werkt Pharos in 2024 de **checklist uit tot een breder Equity Framework** dat zowel voor bestuur, beleidsontwikkeling als uitvoering geschikt kan zijn.
- Na jarenlang aandacht voor de vele knelpunten en problemen in het stelsel van zorg voor de jeugd is er sinds juni 2023 door alle betrokken partijen samen een aanpak voor de komende jaren vastgesteld in de **Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028**. Pharos wil graag aan deze voorgenomen stelselwijziging bijdragen door haar kennis in te zetten over onderwerpen als inclusie, cultuursensitiviteit en het samenwerken met

de mensen (kinderen en gezinnen) waar het om gaat. Deze thema's zullen wij agenderen aan de diverse beleidstafels en bij de implementatie van de beoogde veranderingen zodat er wordt toegewerkt naar een **inclusiever jeugdzorgbeleid**.

- Pharos is betrokken bij het verwachte advies van de **Sociaal-Economische Raad**, waarin het kabinet gevraagd heeft om breed te kijken naar de **rol van de arbeidsmarkt**, het stelsel van sociale zekerheid en het sociaal domein in het terugdringen van gezondheidsverschillen. Zo kan bijvoorbeeld de inrichting van de arbeidsmarkt een rol spelen bij objectieve en ervaren gezondheidsachterstanden. Het kabinet wil ook graag weten van de SER hoe de sociale partners kunnen bijdragen aan het voorkomen en verminderen van gezondheidsverschillen. Pharos wil de verwachte aanknopingspunten uit het SER-advies benutten om het gesprek te voeren met sociale partners over bovengenoemde gezondheidsachterstanden onder zorgprofessionals. Hierin zoeken we ook de samenwerking op met andere belanghebbende maatschappelijke organisaties.

Kennisdeling ten behoeve van een waarden-gedreven debat over de zorg

Gezondheid en kwaliteit van zorg voor iedereen in Nederland kan alleen gegarandeerd worden in een inclusief gezondheidszorgsysteem dat solidariteit en rechtvaardigheid als uitgangspunt hanteert. Zowel in beleidsdiscussies rondom de houdbaarheid van de zorg als ook in het publieke debat lijken deze waarden soms meer naar de achtergrond te verdwijnen. Zo blijkt uit onderzoek van CBS dat ruim 40 procent van de Nederlandse bevolking vindt dat mensen die ongezond leven een hogere premie zouden moeten betalen en eveneens ruim 40 procent vindt dat mensen met een gezonde leefstijl een lagere premie zouden moeten betalen. Daarmee staat de solidariteit onder druk.

Kennis uit onderzoek, praktijk en ervaring laat daarnaast duidelijk zien dat een goede gezondheid géén persoonlijke keuze is, maar samenhangt met een opeenstapeling van sociale, financiële en andere problemen met chronische stress tot gevolg. Ook sociale uitsluiting speelt een rol in relatie tot

gezondheidsverschillen, zo blijkt uit de publicatie van Pharos die begin 2024 verschijnt

- Pharos vindt het mede haar rol om het gesprek over de toekomst van het zorgsysteem, en de waarden die hierbij leidend (kunnen) zijn, te voeden met kennis. In 2024 zetten we daarin de eerste stappen. Met onze kennisbasis als vertrekpunt **verkennen we wat solidariteit, rechtvaardigheid en inclusie** betekenen en hoe deze kennis beter kan landen in het politieke en maatschappelijke debat. Met het oog op de aanstaande publicatie, focussen we ons daarbij in 2024 specifiek op het thema 'sociale uitsluiting'.

2.4 De kennisbasis van Pharos, actuele zaken en beleidsadvisering

Pharos heeft achterliggende jaren veel kennis opgebouwd over de aanpak van SEGV. We weten steeds meer over de risicofactoren die SEGV vergroten, beschermende factoren die dit kunnen voorkomen en aanpakken om hier een positieve impact op te maken. Onze 9 principes geven hier belangrijke bouwstenen voor. De jaarlijkse instellingssubsidie geeft ons dé mogelijkheid om elk jaar weer te werken aan deze **duurzame en lerende kennisbasis**.

Onze kennisbasis is niet alleen onze bibliotheek met mooie publicaties. Onze rijke collectie aan onderzoeken en uitgaven is een belangrijk deel van onze kennisbasis, maar we hebben veel meer. We hebben methodieken ontwikkeld om in de praktijk te leren om steeds slimmer en effectiever te werken. We maken interventies en handelingsopties die professionals kunnen gebruiken om tot inclusievere aanpakken te komen, van de spreekkamer tot in de Trêveszaal. We weten hoe je samenwerkingen smeedt en samen beter kunt leren en ontwikkelen, ook over domeinen heen. We kunnen projecten uitvoeren in een complexe omgeving, vanuit verschillende rollen en door het inzetten van verschillende aanpakken.

Pharos kan het probleem van SEGV niet alleen oplossen. We verbinden ons dus aan een veelheid aan partijen die ons kunnen ondersteunen in onze doelstelling. Wij beheren daarmee ook een uitgebreide **(leer- en**

ontwikkel)infrastructuur. Deze infrastructuur is ook integraal onderdeel van onze kennisbasis. Deze infrastructuur bestaat o.a. uit ons netwerk in Ode, 1ste en 2delijns zorg, verbindingen met de wetenschap en via de ondersteuning van lokale aanpakken van gezondheidsachterstanden in gemeenten.

Het is de taak van Pharos om deze **kennisbasis te beheren, onderhouden, up-to-date te houden en goed te ontsluiten.** Dat doen we door datagedreven en doelgroepgericht te werken. Ook in 2024 zullen we hier stevig op inzetten. Deze kennisbasis is niet statisch, maar elk jaar in ontwikkeling. In de voorgaande paragrafen 2.1 t/m 2.3 hebben we beschreven welke specifieke projecten en activiteiten we, vanuit deze kennisbasis, in 2024 gaan uitvoeren om een positieve impact te maken op het verkleinen van gezondheidsverschillen en onze kennisbasis te verrijken.

Daarnaast sluit Pharos lopende het jaar veelvuldig aan op **actuele zaken** die zich gedurende het jaar voordoen. Zo zal in 2024 aangesloten worden op een verwacht nieuw regeerakkoord en de nieuwe of aangepaste inzet die hier uit volgt. Ook geeft Pharos op verzoek met enige regelmaat advies rond beleidsontwikkeling. Voor dit beleidsadvies houdt Pharos capaciteit beschikbaar, zodat we snel kunnen inspelen op de behoefte bij voornamelijk de Rijksoverheid.

3. Kennisdomein brede gezondheid

De coronapandemie, klimaatcrisis, en migratiestromen: recente en huidige ontwikkelingen brengen veel onzekerheden met zich mee. De gevolgen hiervan worden ongelijk gevoeld en ervaren in de Nederlandse samenleving. Deze verschillen zijn in de afgelopen jaren steeds zichtbaarder geworden. Op meerdere levensdomeinen die van invloed zijn op onze gezondheid en welzijn is de kansongelijkheid groot. Op veel beleidsterreinen staan beleidsmakers voor grote keuzes (omtrent energiearmoede, krapte op de woningmarkt, toeslagensysteem, etc.), die elk een impact hebben op kansongelijkheid en op gezondheid en welzijn. Verschillen in gezondheidsuitkomsten die daarvan het gevolg zijn, zullen in de toekomst toenemen als we in Nederland in beleidsontwikkelingen en transities geen rekening houden met verschillen tussen mensen en hun verschillende leefomstandigheden.

Het is duidelijk dat voor het terugdringen van gezondheidsverschillen meer nodig is dan een individuele (leefstijl)benadering binnen het gezondheidszorgdomein. Gezondheid wordt immers ook – en in grotere mate – bepaald door de omgeving en de omstandigheden waarin we geboren worden, leven, en ouder worden. Een gecombineerde aanpak van maatschappelijke oorzaken van gezondheidsverschillen - waaronder bestaansonzekerheid en kansongelijkheid in het onderwijs of de arbeidsmarkt, slechte of onzekere huisvesting en een ongezonde (fysieke of sociale) leefomgeving – wordt daarom steeds meer omarmd in beleid en praktijk. Op landelijk niveau vormen zich interdepartementale overlegstructuren en programma's; in de regio wordt gezocht naar nieuwe samenwerkingen; en op lokaal niveau bouwen het medisch en sociaal domein aan integrale aanpakken op gemeente- en wijkniveau. Domeinoverstijgende, integrale samenwerking gaat echter niet vanzelf en de 'hoe dan?'-vraag wordt nog veel gesteld.

Een veelbelovende stap in de richting van integraal preventiebeleid van Kabinet Rutte IV is het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Met het GALA werken VWS, gemeenten, GGD'en en zorgverzekeraars

gezamenlijk toe naar een gezonde generatie in 2040 met een stevige sociale basis. Het terugdringen van vermijdbare gezondheidsverschillen krijgt daarbij extra aandacht, gedurende de hele levensloop vanaf de eerste 1000 dagen van een kind. Het GALA erkent dat het terugdringen van gezondheidsverschillen een brede blik op gezondheid vergt, waarbij rekening gehouden wordt met het gegeven dat niet iedereen beschikt over de kennis, vaardigheden en mogelijkheden om gezonde keuzes te maken. Het pleit voor een gedifferentieerde beleidsinzet vanuit alle domeinen met een aparte en toegespitste aanpak voor groepen in een kwetsbare positie, waar de grootste gezondheidswinst te behalen is. Daarom vraagt het GALA om aandacht voor kansengelijkheid in alle beleidsafwegingen: ongelijk investeren voor meer gelijke kansen, oftewel 'Health & Equity in All Policies'.

In het tweede Kennisdomein Brede Gezondheid bouwt Pharos ten eerste voort op de ervaring die in de afgelopen tien jaar is opgedaan in het GezondIn-programma en de afgelopen vijf jaar in het Kansrijke Start programma. Onder de noemer 'Integrale aanpak gezondheidsachterstanden' verbreden we de doelgroep van 155 GIDS-gemeenten naar alle gemeenten die zich inzetten voor het terugdringen van gezondheidsverschillen. Hiertoe versterken we onze aanpak in 2024 en schalen we op, ook op regionaal en landelijk niveau. Vanuit Kansrijke Start zal ingezet worden op een duurzame leerinfrastructuur om bij te dragen aan het borgen van de lokale Kansrijke Start aanpak in iedere gemeente.

Ten tweede werken we aan gecombineerde aanpakken, waarbij we partijen tussen verschillende domeinen samenbrengen rondom de invloedrijkste sociale determinanten van gezondheid, zoals leefomgeving en bestaanszekerheid. We zoeken aansluiting bij de belangrijkste beleidsontwikkelingen op aanpalende beleidsterreinen. Binnen deze gecombineerde aanpakken hebben we extra aandacht voor de verschillende levensfasen en zetten ons in voor de 'eerste 1000 dagen' van het kind en een stevige pedagogische basis.

Ten derde werken we binnen dit Kennisdomein aan inclusieve preventie en zetten ons in voor inclusieve leefstijlinterventies, stoppen met roken en mentale gezondheid. Rondom de laatste levensfase richten we ons op ouderen in kwetsbare leefomstandigheden en gelijke kansen op vitaal ouder worden binnen de maatschappelijke beweging naar “zelf als het kan; thuis als het kan; digitaal als het kan” binnen het Programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO).

3.1 Integrale aanpak gezondheidsachterstanden

Pharos zet zich in voor het versterken van domein-overstijgende, integrale aanpakken voor het terugdringen van gezondheidsverschillen. Het creëren van gelijke kansen op goede gezondheid vereist immers investeringen in kansgelijkheid op alle levensdomeinen die van invloed zijn op gezondheid. Naast uitgebreide aandacht voor lokale integrale aanpakken op het niveau van de gemeente en de wijk, maken we ook de koppeling met regionale en landelijke beleidsontwikkelingen. Pharos heeft als doel op al deze niveaus partijen te voorzien van kennis en handelingsopties en de verschillende niveaus ook steeds beter met elkaar te verbinden.

Lokale integrale aanpak

- Gemeenten investeerden de afgelopen jaren in een integrale aanpak voor preventie en het terugdringen van gezondheidsachterstanden. Daarin was veel aandacht voor achterliggende factoren voor een gezond leven, zoals het hebben van werk, voldoende inkomen, maatschappelijk mee kunnen doen, een goede toegankelijkheid van zorg en een gezonde leefomgeving. Pharos wordt door veel gemeenten gevraagd als kennis- en sparringpartner voor het ontwikkelen en uitvoeren van gezondheidsbeleid- en uitvoering. Met de komst van het GALA en de bijbehorende brede SPUK intensiveren we deze rol in de komende jaren.
 - Op strategisch en beleidsniveau zetten we in 2024 binnen **zo veel mogelijk gemeenten** in op het verbinden van de lokale **GALA/SPUK-plannen** aan een bredere inzet op de achterliggende oorzaken van gezondheidsverschillen, zoals bestaansonzekerheid en een ongezonde leefomgeving. Dit doen we op basis van de GALA-principes van ‘Health & Equity in

All Policies’. Bij de brede, integrale aanpak zal door Pharos altijd een inclusieve benadering worden gestimuleerd. Een benadering waarbij inwoners in een kwetsbare positie goed in het vizier zijn en worden betrokken, zodat plannen en interventies aansluiten op hun sociaal-economische positie, behoeften en gezondheidsvaardigheden.

Voor sommige gemeenten zal dit nieuw zijn en voor voormalig GIDS-gemeenten bouwen we voort op bestaande plannen. In 2024 maken we geen onderscheid meer tussen GIDS-gemeenten en andere gemeenten en richten we ons op alle gemeenten in Nederland. In nieuwe gemeenten zal de focus liggen op het agenderen van gezondheidsverschillen en de noodzaak van een integrale, inclusieve aanpak. In andere gemeenten richten we ons op het verdiepen van bestaande kennis en het bieden van specifieke handelingsperspectieven, bijvoorbeeld over domeinoverstijgend werken, bereiken en betrekken van inwoners, verankering in beleid en inclusief opdrachtgeverschap.

- Pharos brengt een paar keer per jaar **wethouders** uit verschillende beleidsdomeinen bij elkaar in een wethoudersgroep om de landelijke ontwikkelingen te bespreken onder voorzitterschap van de Utrechtse wethouder met de portefeuille volksgezondheid en in aanwezigheid van VWS.
- Ook bij **strategische gemeentelijke overleg-structuren**, zoals de G40 agenderen we zowel op bestuurlijk niveau als bij de beleids-adviseurs het belang van samenhangende aanpak en besteding van SPUK-middelen en inclusief opdrachtgeverschap richting hun partners in de gemeenten. In deze gremia (o.a. G4, M50, P10, Krimpnetwerk) verkennen we hoe we positieve impact op gezondheidsachterstanden kunnen vergroten. Naast agenderen staat ook kennis implementeren en samen leren van en met elkaar centraal. Dit doen we met de eerdergenoemde partijen, maar ook met Hogescholen, universiteiten en andere kennispartners.
- In 2024 komen gemeenten met hun GALA/SPUK-plannen in een nieuwe fase terecht, namelijk de fase van **implementatie en uitvoering**. We sluiten met onze activiteiten aan bij de vragen en uitdagingen van gemeenten in deze fase en nemen een actieve rol binnen de landelijke ondersteuningsstructuur rond

het GALA en zoeken samenwerking op met andere kennisinstellingen om relevante kennis te vertalen naar de lokale praktijk.

- We bouwen daarbij voort op de kennisbases van o.a. GezondIn en Kansrijke Start. We blijven gemeenten stimuleren om focus te houden en/of te versterken op het terugdringen van gezondheidsverschillen. Er is veel behoefte aan kennis uit theorie en praktijk en aan meer onderlinge verbinding en uitwisseling om gezamenlijk te leren over wat wel en niet werkt. Dit leren is belangrijk, omdat we zien dat de GALA/SPUK-plannen onder grote tijdsdruk zijn geschreven. Deze volgende fase biedt gemeenten de kans om een **kwaliteitsslag** te maken, bijvoorbeeld door meer samenwerking te zoeken met de doelgroep. We richten ons op inclusieve interventies en gezondheidsvaardige, toegankelijke organisaties binnen de brede SPUK-regeling en helpen gemeenten dit te vertalen naar subsidiecriteria voor de uitvoeringsplannen van de SPUK-interventies en aanpakken. Dit doen we d.m.v. het (door)ontwikkelen en delen van kennis en tools met lokale ambtenaren en projectteams binnen gemeenten. Ook betrekken we in toenemende mate sociale en maatschappelijke partners bij dit proces.
- Voor 2024 zien we nog een andere kans om lokaal te werken aan het terugdringen van gezondheidsverschillen, namelijk via de diverse **integrale wijkaanpakken** die zijn/worden opgezet. Integrale wijkaanpakken zijn belangrijke trajecten om te komen tot verandering en inzet op differentiatie voor onze doelgroep. Pharos ondersteunt gemeenten in hun integrale wijkaanpakken op diverse thema's, met kennis en goede voorbeelden over de diverse rollen die gemeenten daarin kunnen spelen.
- Voorts leert Pharos samen met gemeenten en wijkcoalities (van regiogroepen uit het medisch domein en partners uit het sociale domein) hoe gezondheidsverschillen geadresseerd kunnen worden in de wijkaanpakken. Pharos verkent met welke partners intensiever samengewerkt kan worden op deze integrale aanpak en overlegt daarover bijvoorbeeld met het Instituut Publieke waarden. Daarnaast werken we nauw samen met andere partijen (extern) die kennis en expertise hebben op wijkaanpakken. We intensiveren

de samenwerking en trekken meer gezamenlijk op met deze partijen (JOGG, Trimbos, RIVM, Platform31). Opgedane en ontwikkelde kennis en expertise brengen we in en verbinden we met andere wijk- en gebiedsgerichte aanpakken voor gemeenten die vanuit verschillende ministeries zijn opgezet, zoals de **stedelijke vernieuwingsgebieden**.

- **Samenwerken met de mensen om wie het gaat** is een van de succesfactoren voor een lokale aanpak. Wij zien dat hier binnen GALA/SPUK-plannen nog weinig invulling aan is gegeven. Gemeenten en uitvoeringpartners in de wijk worstelen met hoe zij dit goed kunnen doen. In 2024 ondersteunen we 5 à 10 gemeenten die een sterke ambitie hebben op co-creatie en samenwerking met onze doelgroep, met aandacht voor sleutelpersonen, organisaties, en ervaringsdeskundigen. Dit doen we door middel van advies- en ondersteuningstrajecten, bijv. in de vorm van e-learnings, intervisiebijeenkomsten en workshops. Uit deze trajecten trekken we lessen die we breder kunnen delen. Het vanuit Pharos opgezette platform sleutelpersonen met bijbehorende trainingen, structuur en kennis gaan we actief verbinden aan deze trajecten.

Regionale integrale aanpak

- In de uitvoering van het GALA en IZA wordt regionale samenwerking steeds belangrijker. Op basis van regiobeelden worden regioplannen opgesteld met zorgverleners, zorgverzekeraars en gemeenten. Op basis van de SPUK regeling worden lokale preventie aanpakken opgesteld. De afstemming tussen de preventie interventies en de regioplannen zal de komende jaren in intensiteit toenemen. Pharos ziet een mooie kans om kennis over het terugdringen van gezondheidsverschillen te verbinden aan de regioplannen en aan preventie interventies. Nauwe samenwerking met de GGD'en is daarbij een kritische factor voor succes vanwege hun centrale positie in het publieke gezondheidsveld.
- Pharos wil in 2024 verkennen op welke manier partijen op regioniveau beter ondersteund kunnen worden. De regionale benadering biedt ons een kans om gemeenten groepsgewijs te bereiken die nog geen aanpak hebben ontwikkeld op het terugdringen van SEGV. We onderzoeken welke gemeentelijke vragen regionaal kunnen

worden opgepakt, waar mogelijk samen met betrokken uitvoeringsorganisaties. Daarnaast verbinden we landelijke kennispartijen waar hun expertise gevraagd wordt. GGD-GHOR heeft in haar visiedocument 2023-2026 het terugdringen van gezondheidsverschillen als doelstelling opgenomen. Pharos ziet hier een mooie kans om krachten te bundelen en zo gezamenlijk meer impact te maken. De afgelopen jaren is al samengewerkt met GGD'en bij de regionale en lokale aanpak van gezondheidsverschillen. Dit willen we verder uitbouwen, mede op basis van behoefteonderzoek onder GGD'en i.s.m. GGD-GHOR. Het doel is om tot verdere samenwerkingsafspraken te komen met GGD'en en hen te ondersteunen, bijvoorbeeld middels specifieke kennisoverdracht voor medewerkers van GGD'en. Hier is in 2022 al ervaring mee opgedaan. Streven is om uiteindelijk samen te werken met alle 25 GGD'en en in te spelen op de behoeften en kennisvragen die in hun regio actueel zijn.

- Een succesvolle integrale aanpak van gezondheidsverschillen vraagt ook om inzet van en samenwerking met partijen op het gebied van de fysieke omgeving en bestaanszekerheid. Pharos stimuleert dat in de afspraken over de regionale preventie infrastructuur partijen op deze gebieden ook betrokken worden, zoals **provincies, omgevingsdiensten en sociale diensten**. Pharos zoekt aansluiting bij beleidsontwikkelingen van deze partijen en deelt haar kennis over gecombineerde aanpakken gericht op gezondheid en preventie.

Landelijke integrale aanpak

- Pharos' inzet rondom systeem- en beleidsontwikkelingen op landelijk niveau richt zich op **kennisdeling en advies t.a.v. de VWS-akkoorden (GALA en WOZO) en programma's** uit aanpalende domeinen, zoals Programma Mooi Nederland en Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid. Daarnaast zijn we betrokken bij de beleidsontwikkelingen binnen SZW rondom bestaanszekerheid en de interdepartementale samenwerking op de 'Aanpak Mentale Gezondheid: van ons allemaal'.

Pharos streeft ernaar om deel te nemen aan de werkgroep 'monitoring GALA' om analoog aan de deelname in de werkgroep 'monitoring IZA' kennis in te brengen over monitoring en evaluatie van de gezondheidsverschillen in de GALA transitie.

- Pharos vervult de rol van **kennispartner aan meerdere beleidstafels**, o.a. rondom de domeinoverstijgende samenwerkingsverbanden en het missiegedreven innovatiebeleid (Health~Holland). Pharos trekt gezamenlijk op met partners zoals de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, de Sociaal-Economische Raad, GGD-GHOR, Platform31, Federatie voor Gezondheid, Planbureau voor de Leefomgeving etc. Daarbij is Pharos een van de trekkers van de Initiatiefgroep Preventie.
- In de uitvoering van het GALA zullen de principes van **'Health in All Policies' en 'Equity in All Policies'** niet alleen een plaats moeten krijgen in GALA/SPUK-plannen op lokaal niveau, maar ook in interdepartementale samenwerking op landelijk niveau. Pharos verkent via welke landelijke beleidsontwikkelingen, programma's en bewegingen we onze impact kunnen vergroten met kennis over 'Health & Equity in All Policies'. We doen dit al als lid van het Kennisplatform Preventie¹ waar we bijdragen in de klankbordgroep "Baten/kosten" en op uitnodiging van VWS lid zijn van de werkgroep 'Health in All Policies'. Daarnaast verkennen we in samenwerking met de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving welke rol we kunnen vervullen in het **stimuleren van meer interdepartementale samenwerking rondom het thema complexe ongelijkheid en gezondheidsverschillen**. We spraken in 2023 met voormalig topambtenaren over bestaande initiatieven voor interdepartementale samenwerking en verkennen dit thema verder met het Sociaal en Cultureel Planbureau, de Argumentenfabriek en de Gelijke Kansen Coalitie. Na de verkiezingen zal Pharos samen met maatschappelijke partners hier aandacht voor blijven vragen in het kader van de ontwikkeling van een nieuw regeerakkoord en de start van een nieuwe regering.

1. https://www.zonmw.nl/sites/zonmw/files/typo3-migrated-files/Kennisplatform_Preventie_Samen_Gezond_Leven.pdf

3.2 Gecombineerde aanpakken van gezondheid

We werken aan gecombineerde aanpakken, waarbij we partijen uit verschillende domeinen samenbrengen rondom de invloedrijkste sociale determinanten van gezondheid, zoals leefomgeving en bestaanszekerheid. We zoeken aansluiting bij de belangrijkste beleidsontwikkelingen op aanpalende beleidsterreinen. Binnen deze gecombineerde aanpakken hebben we extra aandacht voor de verschillende levensfasen en zetten ons in voor de 'eerste 1000 dagen' van het kind en een stevige pedagogische basis.

Leefomgeving en gezondheid

Waar je wieg staat, waar je leeft en woont, bepaalt voor een belangrijk deel de kans op goede gezondheid. De gezondheidsverschillen tussen welvarende wijken en minder welvarende wijken nemen toe. De leefomgeving staat op diverse beleidsniveaus volop in de belangstelling en er zijn veel actuele programma's en beleidskaders waarbinnen de relatie tussen leefomgeving en gezondheidsverschillen een plek kan krijgen.

- In 2023 publiceerde Pharos twee rapporten m.b.t. leefomgeving en gezondheid. Een rapport waarin gesproken wordt over stress en de relatie met omgeving en gezondheid. Dit rapport bevat adviezen die bijdragen aan het verkleinen van gezondheidsverschillen via verbeteringen in de leefomgeving.² Ook publiceerde Pharos een verkenning die is geschreven in samenwerking met Platform31 en het IVO, in opdracht van ZonMw, over de kennis, ervaringen en de kennisbehoefte die er is als het gaat om de wisselwerking tussen gezondheid en de leefomgeving.³
- In 2024 bouwen we voort op de infrastructuur en kennisbasis die we in de afgelopen jaren op dit thema hebben opgebouwd in een "innovatielab" 'Gezondheid(sverschillen) in de leefomgeving'. Het **innovatielab** vervult een brugfunctie tussen wetenschap en praktijk, door het organiseren van onder

meer leerkringen, netwerkbijeenkomsten, webinars, masterclasses en trainingen voor zowel ambtelijk als bestuurlijk niveau op verschillende beleidsdomeinen van gemeenten. Hierbij hebben we oog voor actuele vraagstukken zoals klimaatverandering, hittestress en energietransitie. Het innovatielab zoekt de samenwerking op met relevante kennispartners zoals Platform31, RIVM, Kenniscentrum Sport en Beweging, GGD'en, JOGG, WU en andere relevante netwerken. Enerzijds willen we kennis vanuit deze partijen inbrengen in het innovatielab en anderzijds proberen we zo gezondheidsverschillen, kansengelijkheid en het samenwerken met de mensen om wie het gaat te blijven agenderen binnen de andere programma's.

- In 2024 nemen we deel aan het programma gezonde leefomgeving dat vanuit ZonMw en VWS is opgezet, mede naar aanleiding van de Kamerbrief van 2021 over het Programma Gezonde en Groene Leefomgeving. Afgelopen jaren heeft Pharos inhoudelijk input geleverd voor de opzet van het programma, dat de komende jaren zijn beslag zal krijgen.
- In 2024 continueert Pharos haar deelname aan de Agenda Natuurinclusief en levert een actieve bijdrage aan de strategie en investeringsagenda domein Gezondheid van de Agenda Natuurinclusief 2.0
- Pharos sluit in 2024 aan bij **landelijke (inter-departementale) beleidsontwikkelingen rondom leefomgeving**. Afgelopen jaar faciliteerden we bijvoorbeeld een sessie over 'Leefomgeving & Gezondheid' op het symposium van het BZK-programma 'Mooi Nederland'.⁴ Ook in het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid van BZK is veel aandacht voor gezondheidsachterstanden.⁵ Pharos ziet bijvoorbeeld een sterke relatie tussen de aanpak in de focusgebieden van BZK en onze opgave om gezondheidsverschillen te verkleinen. Wij brengen onze kennis hier meer in en maken de koppeling met gezondheidsverschillen explicieter. In 2023 zetten we

2. <https://www.pharos.nl/kennisbank/leefomgeving-en-gezondheidsverschillen/>

3. <https://www.gezondin.nu/kennisbank/verkenning-gezonde-leefomgeving-in-kwetsbare-wijken/>

4. https://www.denationaleomgevingsvisie.nl/mooi+nl/publicaties_mooi+nl/default.aspx#folder=2441306

5. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-b338d560857e5f1227939ee0e47ac14db6d6ee63/pdf>

hiervoor bij enkele focusgebieden de eerste stappen. Om de inbreng te vergroten en om onze kennis, expertise en instrumenten in te kunnen brengen in alle focusgebieden, versterken we onze relaties met BZK en thema-instituten die in dit programma een rol spelen.

Bestaanszekerheid en Gezondheid

Voor een grote groep Nederlanders staat de bestaanszekerheid aanhoudend onder druk. Voor hen is de dagelijkse zorg om rond te komen groot, door onvoldoende of onzekere inkomsten of doordat men te maken heeft met problematische schulden. Dit zorgt voor stress, gezondheidsproblemen, sociaal isolement en schaamte en zet kinderen langdurig op achterstand, zowel cognitief als qua kansengelijkheid en werkt vaak door van generatie op generatie. Er zijn vele oproepen en dringende adviezen tot een brede systeemtransitie om bestaanszekerheid te verbeteren. Vanuit Pharos willen we bijdragen aan deze transitie door **het toevoegen van visie, kennis en handelingsperspectieven**. We leggen daarbij de nadruk op domeinoverstijgend samenwerken en het samenwerken met de mensen om wie het gaat, zodat gemeenten en zorg- & welzijnsorganisaties inclusief werken en vroegtijdig signaleren en ondersteunen.

- Binnen gemeenten zien we momenteel een sterke focus op de GALA/SPUK plannen, waarbij de verbinding met bestaanszekerheid vaak nog niet wordt gelegd of ondergesneeuwd is geraakt. In 2023 hebben we daarom een analyse gedaan op basis van interviews met wetenschappelijk onderzoekers en andere deskundigen over beleidsmaatregelen met positieve impact op het vergroten van bestaanszekerheid. Op basis daarvan willen we in 2024 handelingsperspectieven ontwikkelen voor het structureel werken aan bestaanszekerheid in relatie tot het verminderen van chronische stress en gezondheidsachterstanden. Met deze handelingsperspectieven kunnen we meer gericht gemeentelijk beleid en dienstverlening ondersteunen door samen met hen te leren en te innoveren rondom effectieve aanpakken en te bouwen aan een brede sociale basisinfrastructuur die bestaanszekerheid en gezondheid versterkt. Daarnaast brengen we de kennis die we opdoen in de gemeentelijke context in bij de landelijke beleidsontwikkeling,

bijvoorbeeld bij de beleidsplannen rondom armoedebestrijding. Daarnaast agenderen we onze inzichten bij een breder publiek, zoals landelijke kennispartijen.

Eerste 1000 dagen en gezondheid

De omstandigheden waarin een kind wordt geboren, opgroeit en zich ontwikkelt in de eerste 1000 dagen, bepalen in grote mate de gezondheid en de kansen van het kind voor later. Preventie van gezondheidsverschillen en het doorbreken van de intergenerationele overdracht van problemen richten zich dus idealiter op de eerste duizend dagen van het kind. Ook Pharos richt zich op een goede kansrijke start voor elk kind, en doet dit aan de hand van de kennisbasis 'eerste 1000 dagen' te verrijken en ontsluiten, in nauwe samenwerking met het stimuleringsprogramma lokale coalities Kansrijke Start.

- In 2024 wil Pharos er met haar kennis voor zorgen dat er bij verloskundigen, kraamverzorgenden, JGZ verpleegkundigen, gynaecologen en professionals in het sociale domein meer aandacht is voor het werken met gezinnen met een migratieachtergrond en/of lage sociaal-economische positie. De kennisbasis voor het thema 'eerste 1000 dagen van het kind' die in de afgelopen jaren binnen Pharos is opgebouwd zal verder worden doorontwikkeld en uitgebreid met nieuwe thematische kennis. Op basis van de meerjarige kennisagenda van Kansrijke Start is het voor Pharos belangrijk om in 2024 onder meer kennisdoorontwikkeling en kennisuitwisseling te bieden aan Kansrijke Start coalities op de thema's '**stevig ouderschap en opvoedondersteuning**' en '**sensitief vakmanschap**'. Hierbij zal de specifieke Pharos expertise ten aanzien van persoonsgericht werken worden ingebracht. Het **beheren van de instrumenten** die reeds ontwikkeld zijn binnen het programma Kansrijke Start, zoals de zelfscan, netwerkanalyse en tool zorgpaden, blijft in 2024 ook onderdeel van ons werk.
- Pharos continueert daarnaast in 2024 haar inzet om de aandacht voor bestaansonzekerheid te vergroten onder professionals in zorg en sociaal domein die zich richten op de eerste 1000 dagen van het kind. In de rol van verbinder en kennispartner van Kansrijke Start-coalities roepen we op tot signaleren, warm doorverwijzen, gebruik van ervaringskennis en domeinoverstijgende samenwerking.

Pedagogische basis en gezondheid

Een stevige pedagogische basis stimuleert de ontwikkeling van kinderen en ondersteunt ouders en opvoeders bij het opvoeden. Het draagt bij aan het gezond, veilig en kansrijk opgroeien en helpt bij het omgaan met alledaagse opvoedvragen. Juist voor jonge kinderen uit gezinnen in kwetsbare omstandigheden is het belangrijk dat ze kunnen terugvallen op een stevige pedagogische basis. Helaas is dat vaak juist niet het geval. Er is geen stevig netwerk waar hun ouders een beroep op kunnen doen als het even lastig is, er is weinig groen in de wijk waar kinderen zich kunnen ontwikkelen of hun ouders weten niet waar ze laagdrempelig hulp en ondersteuning kunnen krijgen bij het opvoeden.

Afgelopen jaren heeft onderzoek laten zien dat investeren in een sterke pedagogische basis loont. Waar de focus van jeugdbeleid lang gericht is geweest op het verminderen en oplossen van problemen en het wegnemen van risico's komt er nu meer nadruk op aandacht voor beschermende factoren en het welbevinden van alle kinderen, jongeren en ouders. Meer en meer gemeenten willen hiermee aan de slag maar worstelen ook nog met hoe zij werken aan het versterken van de pedagogische basis, passend bij de lokale uitdagingen. Het NJI heeft de afgelopen jaren veel gepubliceerd over een stevige pedagogische basis. Pharos heeft in 2023, in samenwerking met het NJI, kennis gedeeld over de pedagogische basis via het Koplopersnetwerk Preventie en via de 'Wegwijzer voor gemeenten: bouwen aan een pedagogische basis'. Daarnaast werkt Pharos aan diverse programmatische aanpakken die op onderdelen bijdragen aan het versterken van de pedagogische basis voor kinderen in kwetsbare omstandigheden (Kansrijke Start, Welbevinden op School).

- In afstemming met partnerorganisaties zoals Nji en VNG zal Pharos in 2024 een project starten om specifieke **kennis op te halen en breder te ontsluiten** over hoe gemeenten en maatschappelijke partners aan een inclusieve pedagogische basis (kunnen) bouwen, waarbij oog is voor de behoeften van ouders en kinderen in zeer kwetsbare omstandigheden. We bouwen aan een stevig netwerk van (wetenschappelijke) kennishouders,

ervaringsdeskundigen, jeugdprofessionals en maatschappelijke organisaties en onderzoeken specifieke vraagstukken die in diverse lokale contexten spelen rondom het investeren in een inclusieve en duurzame pedagogische basis. Op basis hiervan ontwikkelen we bouwstenen voor een inclusieve pedagogische basis die we in de praktijk van enkele lokale (wijk)aanpakken monitoren.

- Een sterke pedagogische basis heeft ook de functie dat problemen ten aanzien van opgroeien en opvoeden tijdig in beeld zijn en worden aangepakt. In 2023 publiceerden wij een onderzoek waaruit bleek dat dit niet altijd zo werkt voor nieuwkomersgezinnen. Uit het onderzoek bleek een grote mate van handelingsverlegenheid bij professionals rondom deze gezinnen die een rol hebben in de **vroegsignalering van kindermishandeling**. In 2024 gaan wij door met het adresseren van de door ons aangedragen oplossingsrichtingen en halen we ter verdieping het perspectief van ouders en gezinnen zelf op. Hoe kijken zij eigenlijk aan tegen kindermishandeling, spelen hier inderdaad verschillen in culturele opvattingen en wat is er voor hen nodig om hierover beter in contact te treden met professionals die werkzaam zijn in het pedagogische veld.

3.3 Inzet op inclusieve preventie

Inclusieve leefstijlinterventies

In het Nationaal Preventieakkoord staat dat in 2040 nog maar 38% van de Nederlanders overgewicht mag hebben in plaats van de verwachte 62% in 2040 (nu bedraagt het 50%). Om dit doel te kunnen halen is het belangrijk om ook mensen met een lage sociaal-economische positie en/of een migratieachtergrond te bereiken met preventieprogramma's gericht op overgewicht. Onder deze groepen komt (ernstig) overgewicht veel meer voor en interventies als de Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI) bereiken deze groepen nog nauwelijks.

- We zien vanuit het IZA kansen in de **vijf 'domein-overstijgende preventieketens'**, die overeenkomen met enkele interventies uit de SPUK-regeling en met interventies uit het Nationaal Preventieakkoord. Pharos blijft betrokken bij de preventieketens uit het

IZA. We werken hierin samen met de GGD'en zoals bijv. in Rotterdam Rijnmond bij het versterken van de kennisfunctie in de ketenaanpak Welzijn op Recept. Er is veel winst te behalen in samenwerking in de wijk tussen sociaal en zorg. We willen investeren in het volgen en leren van twee proeftuinen waarbij een wijkaanpak in een kwetsbare wijk ook op het terugdringen van overgewicht wordt ingezet. De kennis die we hierbij opdoen delen we breed om ook bestaande wijkaanpakken te verbeteren zodat zij beter aansluiten op mensen met een lage sociaal-economische positie. Voor dit onderdeel werken we nauw samen met de netwerkaanpak van het Partnerschap Overgewicht Nederland (PON) en onderzoeken we samenwerking met 2diabeat.

- In 2023 deed Pharos een studie naar vrouwen met een migratieachtergrond en obesitas. Uit deze studie kwam naar voren dat deze vrouwen veelal in aanmerking komen voor de GLI en zich graag fitter zouden willen voelen, maar dat zij niet bekend zijn met de GLI en er ook niet door professionals in de wijk op werden gewezen. In 2024 investeert Pharos in kennisdeling met gemeenten die met de SPUK aan de slag gaan over het **bereiken van mensen in een kwetsbare positie bij de inzet van leefstijlprogramma's**, o.a. over het verband tussen overgewicht en andere factoren dan leefstijl, zoals chronische stress, schulden en slaap. We brengen ook het belang van een persoonsgerichte benadering met aandacht voor culturele aspecten in. Tevens willen we op basis van onze bevindingen van onderzoek naar uitval bij de GLI, in gesprek met aanbieders over hoe zij de GLI inclusiever kunnen maken zodat het aanbod beter aansluit op de achtergrond en leefwereld van mensen met een lage sociaaleconomische positie en/of migratieachtergrond.

Stoppen met roken

Roken is een van de grootste veroorzakers van sociaal-economische gezondheidsverschillen.⁶ Mensen in kwetsbare posities profiteren minder van de reguliere, generieke preventieve maatregelen en stoppen met roken ondersteuning. Vanaf 2023 werken we met Trimbos, GGD'en en lokale partijen om in 45

aandachtswijken in samenwerking met bewoners te streven naar een Rookvrij Leven voor Iedereen.⁷

- In de wijkaanpak is er echter geen specifieke aandacht voor de behoefte van mensen met een migratieachtergrond aan gepaste ondersteuning rondom stoppen met roken. Daarom zet Pharos in op (randvoorwaarden voor) de **inzet van sleutelpersonen en ervaringsdeskundigen** in gemeenten om juist ook mensen met een migratieachtergrond goed te kunnen bereiken. De ontwikkeling van aansprekende producten als gespreksopener zijn gereed en deze producten kunnen gebruikt worden in de wijkaanpak.
- Pharos zal in 2024 de **kennis die we opdoen optimaal verspreiden** voor met name mensen met een migratieachtergrond in de wijk, via (GIDS-)gemeenten en het Kansrijke Start programma.

Vitaal ouder worden

Kansen om gezond ouder te worden zijn in Nederland ongelijk verdeeld. Uit cijfers van het CBS blijkt dat de verschillen in levensverwachting tussen hoog- en laag opgeleiden onder 65-jarigen de afgelopen jaren eerder toenamen dan afnamen. Ook ervaart onder de mensen van 65 jaar en ouder 80% van de hoogste inkomenscategorie hun gezondheid als (zeer) goed ten opzichte van iets meer dan de helft van de mensen in de laagste inkomensklasse. Sociaaleconomische risicofactoren zijn nadrukkelijker aanwezig onder ouderen met een migratieachtergrond.

Het VWS-programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO) zet in op een maatschappelijke beweging naar "zelf als het kan; thuis als het kan; digitaal als het kan". Zorg en ondersteuning voor ouderen zal dus steeds meer georganiseerd moeten gaan worden 'buiten de zorg'. Het organiseren van zorg en ondersteuning in eigen omgeving is echter complex, zeker voor ouderen die minder gezondheidsvaardigheden hebben, taalbarrières ervaren of wonen in minder welvarender wijken. Ook wordt steeds meer verwacht van de sociale omgeving om mantelzorgtaken op te pakken, terwijl niet iedereen kan rekenen op voldoende steun uit het eigen sociale netwerk.

6. <https://www.pharos.nl/nieuws/preventie-vooral-inzetten-waar-grootste-gezondheidswinst-te-halen-is/>

7. <https://www.pharos.nl/over-pharos/programmas-pharos/programma-een-rookvrij-leven-voor-iedereen/>

- In 2023 werkte Pharos aan een synthese van de beschikbare kennis rondom gezondheidsverschillen onder ouderen in de vorm van een beleidsnotitie. Hierin onderstrepen we het belang van inclusie en differentiëren binnen de maatschappelijke beweging naar “zelf, thuis en digitaal als het kan”. Daarnaast vragen we aandacht voor de grenzen aan zelfredzaamheid, cultuursensitief werken en het belang van preventie onder ouderen. In 2024 willen we het **gesprek over deze beleidsnotitie voortzetten** met beleidsmakers, waarbij we de samenwerking opzoeken met belangenorganisaties (o.a. Actiz), adviesorganen (o.a. Raad van Ouderen) en ouderenzorgorganisaties.
- Pharos richt zich op het ondersteunend aanbod voor ouderen en preventieve interventies en wil ervoor zorgen dat alle ouderen bereikt worden en hiervan gebruik kunnen maken. Om dat voor elkaar te krijgen is samenwerken in de wijk essentieel. Verspreid over Nederland zijn er meerdere voorbeelden van wijken waar goede afstemming is tussen de eerstelijnszorg, welzijn en preventie (o.a. GGD). Vaak zijn deze initiatieven echter kleinschalig en afhankelijk van projectfinanciering. In 2024 gaat Pharos aan de slag met het **optekenen van succesvolle voorbeelden van samenwerking in de wijk voor kwetsbare ouderen** en we delen deze breed in ons netwerk van gemeenten, om te stimuleren dat deze voorbeelden worden opgenomen in regulier beleid om ervoor te zorgen dat ook ouderen in een kwetsbare positie de noodzakelijke ondersteuning krijgen.

Mentale Gezondheid

- Diverse onderzoeken laten zien dat de mentale gezondheid van volwassen Nederlanders en in het

specifiek jongeren zwaar onder druk staat.⁸ Pharos heeft in de afgelopen jaren een stevige kennisbasis opgebouwd rond mentale gezondheid en chronische stress en de relatie met sociaal-economische factoren en migratie.⁹ Nu de urgentie stevig wordt ervaren door beleidsmakers en professionals om de mentale gezondheid van zowel volwassenen als jongeren te (helpen) verbeteren is het van groot belang dat Pharos in 2024 blijft **agenderen** om specifiek te investeren in de mentale gezondheid van mensen in een kwetsbare positie en haar kennisbasis actief ter beschikking stelt voor deze partijen. Dit doen wij onder meer door te focussen op het volgende:

- Door **onze kennisbasis actief onder de aandacht te brengen** bij gemeenten die lokale aanpakken ontwikkelen t.a.v. mentale gezondheid. Hierin trekken we o.a. op met Trimbos.
- Door onze kennis en ervaring in te zetten voor de **‘Aanpak Mentale Gezondheid: van ons allemaal’**. Binnen dit actieplan zijn we het afgelopen jaar reeds op diverse actielijnen door VWS en SZW bevestigd om expertise in te brengen. We zullen deze expertrol blijven vervullen en denken pro-actief met de betrokken departementen mee over mogelijkheden om de doelstellingen te bereiken. Daarbij trekken we gezamenlijk op met onze samenwerkingspartners vanuit de Coalitie Welbevinden in geval het de mentale gezondheid van jeugd betreft.
- Door specifiek aandacht te vragen voor de **impact van discriminatie en sociale uitsluiting op de mentale gezondheid**. Hiervoor voeren wij een synthesestudie uit die bestaande onderzoeken bundelt (zie 2.2). Daarnaast voegen we hier onze kennis aan toe over de kansen die inclusie- en diversiteitsbeleid bieden om op lokaal niveau inclusieve interventies en toegang te borgen.

8. <https://www.uu.nl/sites/default/files/Jong-na-corona.pdf>

<https://www.trimbos.nl/aanbod/webwinkel/af2022-hbsc-2021/>

<https://www.trimbos.nl/actueel/nieuws/sterke-toename-psychische-aandoeningen-bij-volwassenen/>

9. Voorbeelden zijn: het actiegericht onderzoek ‘Wijk (z)onder stress’; de KOIA publicatie ‘Leven met ongezonde stress’ over de grote impact van chronische stress op gezondheid; tools en handreikingen binnen het programma Welbevinden op School; de participatieve verkenning in 4 wijken naar de mentale gezondheid van mensen in een kwetsbare sociaaleconomische positie.

3.4 De kennisbasis van Pharos, actuele zaken en beleidsadvies

Pharos heeft achterliggende jaren veel kennis opgebouwd over de aanpak van SEGV. We weten steeds meer over de risicofactoren die SEGV vergroten, beschermende factoren die dit kunnen voorkomen en aanpakken om hier een positieve impact op te maken. Onze 9 principes geven hier belangrijke bouwstenen voor. De jaarlijkse instellingssubsidie geeft ons dé mogelijkheid om elk jaar weer te werken aan deze **duurzame en lerende kennisbasis**.

Onze kennisbasis is niet alleen onze bibliotheek met mooie publicaties. Onze rijke collectie aan onderzoeken en uitgaven is een belangrijk deel van onze kennisbasis, maar we hebben veel meer. We hebben methodieken ontwikkeld om in de praktijk te leren om steeds slimmer en effectiever te werken. We maken interventies en handelingsopties die professionals kunnen gebruiken om tot inclusievere aanpakken te komen, van de spreekkamer tot in de Trêveszaal. We weten hoe je samenwerkingen smeedt en samen beter kunt leren en ontwikkelen, ook over domeinen heen. We kunnen projecten uitvoeren in een complexe omgeving, vanuit verschillende rollen en door het inzetten van verschillende aanpakken.

Pharos kan het probleem van SEGV niet alleen oplossen. We verbinden ons dus aan een veelheid aan partijen die ons kunnen ondersteunen in onze doelstelling. Wij beheren daarmee ook een uitgebreide (**leer- en ontwikkel**)infrastructuur. Deze infrastructuur is ook integraal onderdeel van onze kennisbasis. Deze infrastructuur bestaat o.a. uit ons netwerk in Ode, 1ste en 2delijns zorg, verbindingen met de wetenschap, via de ondersteuning van de lokale aanpakken van gezondheidsachterstanden in gemeenten (GezondIn/ GIDS) en via Kansrijke Start in alle 345 gemeenten. In 2023 heeft Pharos dit leernetwerk voor gemeenten verbreed, onder meer doordat veel nieuwe gemeenten ons vonden naar aanleiding van onze GALA/SPUK-producten, zoals de SPUK-landingspagina op de Pharos-website. Daarnaast blijven we ook in 2024 actief nieuwe gemeenten benaderen.

Het is de taak van Pharos om deze **kennisbasis te beheren, onderhouden, up-to-date te houden en goed te ontsluiten**. Ook in 2024 zullen we hier stevig op inzetten. Deze kennisbasis is niet statisch, maar elk jaar in ontwikkeling. In de voorgaande paragrafen 3.1 t/m 3.3 hebben we beschreven welke specifieke projecten en activiteiten we, vanuit deze kennisbasis, in 2024 gaan uitvoeren om een positieve impact te maken op het verkleinen van gezondheidsverschillen en onze kennisbasis te verrijken.

Als opvolger van de landelijke GezondIn studiedag organiseren we in 2024 een 'Pharos week' op het domein brede gezondheid waarin we op verschillende momenten op verschillende plekken in het land ons netwerk bij elkaar brengen en de leerinfrastructuur zichtbaar maken in een serie bijeenkomsten, uitwisselingen en workshops gericht op het aanbieden van concrete handvatten en handelingsopties voor de lokale aanpak van gezondheidsverschillen.

Daarnaast sluit Pharos lopende het jaar veelvuldig aan op **actuele zaken** die zich gedurende het jaar voordoen. Zo zal in 2024 aangesloten worden op een verwacht nieuw regeerakkoord en de nieuwe of aangepaste inzet die hier uit volgt. Ook geeft Pharos op verzoek met enige regelmaat advies rond beleidsontwikkeling. Voor dit beleidsadvies houdt Pharos capaciteit beschikbaar, zodat we snel kunnen inspelen op de behoefte bij voornamelijk de Rijksoverheid.

In 2024 gaan we onze rijke basis aan bestaande kennisproducten en instrumenten voor de brede gezondheid gericht actualiseren, verrijken met nieuwe kennis, doorlopend onderhouden en beter ontsluiten. De focus hierbij ligt o.a. op de ontwikkelingen rond integrale aanpakken, een aantal gecombineerde aanpakken en t.a.v verschillende preventieonderwerpen.

4. Kennisdomein verbeteraanpakken

Het verkleinen van gezondheidsverschillen is een complexe, steeds veranderende opgave waarin beschermende en risicofactoren voortdurend op elkaar inwerken. Om in deze opgave vooruitgang te krijgen is het belangrijk dat er zoveel mogelijk professionals en organisaties in Nederland een steentje (kunnen) bijdragen aan het verkleinen van de gezondheidsverschillen. Maar in de complexiteit van alledag is het vaak moeilijk om te bepalen welke aanpak effectief is, welke interventie het meest impactvol, welke methode de beste resultaten zal oplossen. Het is zelfs moeilijk te bepalen of en waar er verbetering nodig en/of mogelijk is. Hier ligt de "hoe dan"-vraag, waar veel professionals en organisaties mee worstelen. Deze zal voor een zorgprofessional in de wijk weer anders zijn dan voor de beleidsmedewerker in de gemeente of een onderzoeker op de universiteit.

Waar brede en diepgravende kennis van de gezondheidszorg en brede gezondheid een vertrekpunt is om gezondheidsverschillen te verkleinen, is de ontwikkeling en inzet van effectieve verbeteraanpakken een hefboom om tot daadwerkelijke verandering te kunnen komen. Dit zorgt er voor dat we steeds beter leren om in een complexe omgeving de mensen in een kwetsbare positie steeds effectiever te ondersteunen. Door slim risicofactoren af te breken en beschermende factoren op te bouwen.

Pharos heeft als doel een koploper te zijn in de ontwikkeling van deze effectieve verbeteraanpakken.

Wij hebben de kennis en de slagkracht om deze verbeteraanpakken te beschrijven, te verbeteren en breed te verspreiden. Wij voeden deze aanpakken met de laatste inzichten uit de wetenschap, de uitvoering en vanuit de burger zelf. Hiermee zijn wij expert en gids in het organiseren van verandering (driver of change).

Pharos richt zich op de meest kansrijke verbeteraanpakken. Vanuit onze rol en verandertheorie ondersteunen we bijvoorbeeld de ontwikkelingen rond co-creatie, lokale transitie, gedragsverandering, systeemwijzigingen, cultuursensitief & persoonsgericht werken en ervaringsdeskundigheid. Hiermee zetten we onze middelen effectief in om als kleine organisatie toch grote veranderingen in gang te zetten en te houden.

We zetten deze kennis en expertise van verbeteraanpakken in ter ondersteuning van alle stakeholders in het veld. We bieden ze antwoorden op de hoe-dan-vraag. De ontwikkeling van deze verbeteraanpakken heeft dus een eigenstandige kennisagenda binnen Pharos. Maar we zetten deze kennis ook intern in, voor onze andere kennisprojecten en programma's. Juist door de combinatie van onze inhoudelijke kennis en effectieve verbeteraanpakken leren we zelf ook steeds effectiever om impact te maken in het verkleinen van de gezondheidsverschillen.

Deze verbeteraanpakken sluiten aan op de Pharos-publicatie 'Gezondheidsverschillen duurzaam aanpakken: de negen principes voor een succesvolle strategie' (2018).



Deze publicatie, met wetenschappelijk onderbouwde principes voor de aanpak van gezondheidsverschillen, vormt nog altijd de ruggengraat van onze aanpak en loopt als een rode draad door onze kennisbasis. In de afgelopen jaren zijn “de negen principes” verder ontwikkeld tot methoden en kennisproducten en verrijkt met nieuw onderzoek.

4.1 Ervaringsdeskundigheid en sleutelpersonen

Er zijn verschillende soorten kennis die belangrijke input vormen voor het aanpakken van gezondheidsverschillen. Naast wetenschappelijke en praktische kennis, bestaat de belangrijkste bron van kennis uit de ervaringen die burgers zelf inbrengen. Zij zien in hun eigen levens waar risico's en beschermende factoren liggen op gezondheidsachterstanden, wat hen wel en niet helpt om gezond te worden en te blijven en zij kunnen de verhalen vertellen over hun ervaringen met preventie, zorg en ondersteuning. Deze kennis geeft een reëel beeld van de uitdagingen waar we voor staan en geeft nieuwe inzichten en inspiratie voor oplossingsrichtingen. Het betrekken van deze kennis is essentieel om kennis, beleid en interventies te ontwikkelen die ook een positieve impact hebben op de gezondheid van de burgers in de meest kwetsbare posities. Ervaringsdeskundigheid richt zich op effectieve en passende inzet van professionele ervaringsdeskundigen, vaak op een hoger niveau in het systeem.

Pharos bevordert een actieve betrokkenheid van mensen met ervaringskennis in projecten, beleid en onderzoeken binnen de zorgsector en buurtgerichte initiatieven. We zorgen voor de nodige ondersteuning om ervaringsdeskundigen uit groepen die te maken hebben met gezondheidsverschillen professioneel en duurzaam in te zetten. Daarnaast betrekken we het werkveld bij relevante discussies, bijvoorbeeld over de aanpak van compensatie en de keuze tussen professionele ervaringsdeskundigen en mensen met ervaringskennis die op ad-hoc basis als adviseurs fungeren en over terminologie (bijv. het verschil tussen een ervaringsdeskundige, sleutelpersoon of cultural mediator). Hieruit volgen kennisbronnen en bijeenkomsten om een optimale verspreiding en impact van ervaringskennis te realiseren.

- **Sleutelpersonen Gezondheid:** De aanpak die is gestart om een gelijkwaardige rol voor Sleutelpersonen Gezondheid in samenwerkingsverbanden te ondersteunen, wordt in 2024 verder ontwikkeld. We vergroten het draagvlak voor duurzame inzetbaarheid, definiëren heldere terminologie, scherpen het functieprofiel van Sleutelpersonen Gezondheid aan, leggen de nadruk op professionele ontwikkeling van betrokken partijen en experimenteren met betaalde trajecten in proeftuinen. We halen kennis op over duurzame samenwerking en betaalde inzet en delen deze met nieuwe partijen.
- **Inclusieve (burger)panels:** Op basis van onderzoek naar burgerparticipatie en de ervaring van Pharos met panels, werken we in 2024 verder aan het vergroten van de kennisbasis over inclusieve panels en integreren we deze lessen in het leertraject 'begrijpelijke communicatie'.
- **Inclusieve burgercoöperaties:** 'Nederland Zorg Voor Elkaar' (NLZVE) begeleidt veel burgercoöperaties die met elkaar stimuleren dat individuele burgers zich kunnen aansluiten bij een 'community' en zo hun eigen en andermans zelfredzaamheid kunnen vergroten. Pharos verkent samen met NLZVE de mogelijkheid om de coöperaties inclusiever te maken.

4.2 Ontwerpen van inclusieve verandering/transities

Het verkleinen van gezondheidsverschillen is in de kern een veranderopgave. In een complexe omgeving, waarbij veel actoren een rol spelen en veel factoren invloed hebben op de gezondheidskansen van een individu, zet Pharos zich in om te komen tot verbeteringen, zodat steeds meer mensen een kans hebben op een gezond leven. Deze opgave kenmerkt zich als een zogenaamd 'wicked problem'; een vraagstuk dat niet een eenduidige of één panlare oplossing kent, waar actoren en factoren continu op elkaar inspelen en waar je vooraf niet precies kunt bepalen wat de precieze effecten zijn van interventies. Het is een opgave die vraagt om een veelheid aan acties en interventies en waarbij de inzet is om binnen de (vaak blijvende en veranderende) complexiteit steeds slimmer en effectiever te werken.

Pharos heeft als doel om deze noodzakelijke veranderingen te ondersteunen met kennis en handelingsopties. We voeden transitie met slim ontworpen en wetenschappelijk onderbouwde veranderaanpakken. Dit doen we op verschillende niveaus; van de ondersteuning van lokale transitie tot wijzigingen in systemen zelf, door het bieden van werkwijzen rond co-creatie en door kennis te ontwikkelen en delen rond gedrags- en normverandering. Het doel van Pharos is om hiermee alle actoren die een bijdrage kunnen leveren aan het verkleinen van gezondheidsverschillen steeds effectiever te verbinden en steeds slimmer op een gezamenlijke route te zetten naar positieve verandering.

Lokale, integrale transitie

De lokale, integrale aanpak van Pharos zet in op het domeinoverstijgend verbinden van partijen en initiatieven, die samen reageren op lokale behoeftes. In een (vaak nog té) gefragmenteerde lokale aanpak op gezondheidsverschillen, waarbij initiatieven niet effectief op elkaar aansluiten, worden er stappen overgeslagen, dubbel gezet en kan impact niet optimaal worden bereikt. Met de integrale aanpak speelt Pharos in op het gericht aanpakken van sociale determinanten van gezondheid. Het aanmoedigen van de betrokkenheid van professionals én inwoners, zorgt ervoor dat gedaan wordt wat nodig is voor het structureel terugdringen van gezondheidsverschillen.

Pharos heeft stevige fundamenten in de lokale, integrale aanpak, vanuit verschillende programma's met eigen zwaartepunten en inhoudelijke thema's. Zo ondersteunt het programma GezondIn gemeentes al 10 jaar met integrale en domeinoverstijgende samenwerkingen binnen het gemeentehuis en met partners in de wijk om de achterliggende oorzaken van gezondheidsverschillen aan te pakken (zie 3.1 Integrale aanpak gezondheidsachterstanden). Het programma Kansrijke Start heeft gebouwd aan lokale coalities in alle gemeenten, die gezamenlijke doelen stellen en ketenafspraken maken voor het tijdig ondersteunen van (aanstaande) ouders in een kwetsbare positie tijdens de eerste 1000 dagen van een kind, aansluitend op hun hulpbehoefte. De wijkaanpak 'Rookvrij Leven voor iedereen' die in 2023

van start is gegaan zet in de lokale, integrale aanpak nog sterker in op ervaringsdeskundigheid en het gebruik van co-creatietechnieken.

Voortbouwend op deze succesverhalen, geleerde lessen en inzichten in knelpunten zal Pharos vanaf 2024 de methodieken en bouwstenen die noodzakelijk zijn om te komen tot succesvolle lokale, integrale transitie bij elkaar brengen, verder onderbouwen en effectief ontsluiten. Hierbij vormen de werkzame elementen uit de verschillende programma's de basis voor deze adaptieve, lokale transitie-methodiek, die aansluit bij de kernprincipes van Pharos en bijdraagt aan het verkleinen van gezondheidsverschillen. Deze kennisbasis en methodiek wordt doorontwikkeld in de proeftuinen en lokale aanpakken die lopen, zoals de in 2023 gestarte wijkaanpak ondersteuning bij digitale zorg (zie inclusieve gezondheidszorg - eHealth). Ook kennis van aanpakken buiten Pharos zal onderdeel gaan vormen van deze kennisbasis.

Het doel is om voortdurend een heldere en bruikbare methodiek en handelingsopties van effectieve integrale, lokale aanpakken aan te bieden aan lokale stakeholders, met bruikbare handvatten voor invulling en borging van hun eigen, lokale veranderoepgaven. Op deze manier helpt Pharos om te voorkomen dat ieder nieuw initiatief op een lokale, integrale aanpak de beste werkwijze zelf moet uitvinden en helpen we om gericht tot impact te komen op het aanpakken van gezondheidsverschillen. Voor een evidence-based aanpak wordt in de ontwikkeling de kennisbasis rondom procesgerichte aanpak en de geïdentificeerde aandachtspunten voor borging¹⁰ vanuit de Kansrijke Start aanpak meegenomen.

Co-creatie

Eén van de kerncomponenten van een succesvolle aanpak is samenwerken met alle relevante partijen, dus ook inwoners zelf. Samenwerken met mensen om wie het gaat is nodig om beter aansluiting te vinden en daarmee bereik en draagvlak te vergroten. Deze noodzaak zien we breed: (digitale) diensten, producten en communicatie, maar ook beleid en innovaties in de brede zorg worden nog te vaak ontwikkeld en uitgevoerd zonder effectieve betrokkenheid van mensen die er het meeste baat bij kunnen hebben.

10. <https://www.pharos.nl/kennisbank/10-aandachtspunten-voor-borging-kansrijke-start>

Zo missen ze gerichte impact om gezondheidsverschillen terug te dringen en kunnen zelfs onbedoeld bijdragen aan het vergroten ervan. Co-creatie richt zich op het inrichten van een proces om tot wederkerige uitwisseling te komen (tussen professional en burger) en vormen van kennis (vanuit ervaring, praktijk en theorie) te integreren in ontwerpprocessen.

Na het uitwerken van de benodigde basishouding en -beginselen om duurzame samenwerkingen aan te gaan, zet Pharos in 2024 verder in op het aanjagen en stimuleren van een cultuur van wederkerigheid en vertrouwen in samenwerken; en het ontmoedigen van eenzijdig betrekken en opleggen. We ondersteunen professionals in het opbouwen van de competenties die daarvoor nodig zijn. Met behulp van het ontwikkelde Monitoring & Evaluatie-raamwerk zal Pharos in 2024 ook doorgaan met het inventariseren van best practices op verdiepende thema's rondom bereiken, betrekken en samenwerken. Denk hierbij aan werkzame elementen binnen:

- co-design van interventies op communicatie, gezondheidsvaardigheden, gedragsverandering en omgeving;
- passende rollen en vormen voor ervaringskennis, en oog voor wederkerigheid in het proces van uitwisseling, zoals bij het houden van adviespanels;
- co-creatieve werkvormen; en het verenigen van ervaringskennis met kennis uit theorie.

Kennis op deze kerncomponenten van de verbeteraanpak wordt doorontwikkeld ter ondersteuning van thema-inhoudelijke doelen, zoals binnen de context van gemeentes en lokale aanpakken (zie Brede Gezondheid – lokale, integrale samenwerking) en het ontwikkelen van hulpmiddelen in digitale zorg en ondersteuning daarbij (zie inclusieve gezondheidszorg - eHealth), maar ook ter versterking van de andere verbeteraanpakken zoals de lokale, integrale aanpak en inclusief onderzoek. Inzichten die in deze lerende aanpak worden verworven zullen vervolgens in de loop van 2024 worden gedeeld in de vorm van handelingsperspectieven voor professionals.

Pharos werkt ook verder aan de geobserveerde uitdagingen van organisaties om co-creatie op systeemniveau in te richten. Zo krijgen we signalen dat partijen graag onderling beter aansluiting willen vinden, horen we zorgen rondom het overvragen van (sleutel)

inwoners in bepaalde aandachtswijken, en zijn er vragen rondom het (tijds)effectief inbedden van ervaringskennis. In 2024 brengen we de kaders van deze uitdagingen in kaart om hier gericht op te kunnen inspelen vanuit de breedte van het systeem. We bouwen voort op het ondersteunen van samenwerkingsverbanden tussen partijen die aan gelijksoortige doelen of in dezelfde regio's (zie Lokale, integrale aanpak) werken voor betere uitwisseling (zoals via samenwerking met Nederland Zorgt Voor elkaar (NLZVE) en een gedeelde visie op co-creëren.

Gedragverandering en normverandering

Al langer is bekend dat het 'injecteren' van kennis in de maatschappij niet volstaat om gezond gedrag te stimuleren. Mensen moeten ook een persoonlijke noodzaak voelen om anders te gaan handelen en geloven dat ze hiertoe in staat zijn. Daarbij is het inrichten van de omgeving zodat gezonde keuzes vanzelfsprekend(er) worden een belangrijke factor om gezond gedrag te stimuleren. Gedragsverandering op grote schaal kan leiden tot een verschuiving op wat binnen de groep als 'normaal' gedrag wordt gezien. Deze normverandering helpt anderen weer om tot gelijksoortige keuzes te komen, waardoor normverandering bijdraagt aan het borgen van overtuigingen en gezond gedrag in een groep.

Pharos gebruikt gedrags- en normverandering om determinanten van gezond gedrag doelgericht te beïnvloeden en om in te zetten op duurzame verandering. Dit is in wisselwerking met de andere verbeteraanpakken: zo versterken de theoretische kaders van deze aanpakken de ontwikkeling en inbedding van interventies – maar kan andersom bijvoorbeeld co-creatie weer helpen om drijfveren voor gedragsverandering aan te spreken. Door gerichte uitwisseling tussen deze aanpakken in 2024 zal Pharos komen tot handvatten voor professionals, ontwikkelaars van interventies en leiders van lokale transitie om gedragsverandering passend in te zetten in verbeteraanpakken.

Ook gedragsverandering van professionals zelf is een aandachtspunt – in het bijzonder, mensen die beslissen over de inzet van interventies, inclusief beleid, en het toepassen van de geagendeerde verbeteraanpakken. We bouwen hierbij voort op ontwikkelingen in 2023

zoals het bewust inzetten op zelf-effectiviteit (waaronder competenties en support), invloed vanuit de referentie groep voor professionals, overtuigingen (bijv: 'het is mijn rol om gesprekspartner te zijn op roken/overgewicht/vgv etc.') en drijfveren van professionals, bijvoorbeeld bij de opzet van een trainingspakket over samenwerken met de mensen om wie het gaat binnen de wijkaanpak 'Rookvrij Leven voor iedereen'. In 2024 gaan we actief leren over betere inzet van veranderkundige principes, met als specifiek thema 'gedragsverandering rondom roken in de wijk'. Vooronderzoek in 2023 in deze context laat zien dat invloed vanuit de referentiegroep nodig is bij zowel bewoners (om blijvend te kunnen stoppen) als sociaal werkers (om de juiste steun in het stopproces te geven). In een pilotopstelling in twee wijken gaan we aan de slag met social design en arts-based technieken om deze gedragsverandering te begeleiden. Zowel de inhoudelijke leeropbrengsten als inzichten op de verbeteraanpak worden vastgelegd en gedeeld.

Transities op systeem- en beleidsniveau

Borging binnen het brede systeem is nodig om ervoor te zorgen dat verbeteringen op lange termijn duurzaam blijven functioneren. Pharos' inzet op systeem- en beleidsontwikkeling loopt als een rode draad door dit werkprogramma voor 2024 heen. De aangrijpingspunten voor de aanpak van gezondheidsverschillen zijn veelvoudig, liggen op meerdere beleidsniveaus, in verschillende domeinen en de context is veranderlijk. Het terugdringen van gezondheidsverschillen is dus een complex, organisatorisch en veranderkundig transitievraagstuk. De ontwikkelingen die de afgelopen jaren zijn ingezet om onze aanpak op gezondheidsverschillen vanuit een systeem perspectief te benaderen worden in 2024 voortgezet, waarbij Pharos al doende leert hoe zij zich als kennisorganisatie kan inzetten voor borging op systeem- en beleidsniveau. Pharos richt zich daarbij niet alleen op borging in bestaande systemen, maar ook op borging in de huidige transitieprogramma's waaronder het GALA, IZA en WOZO. Door het aanbieden van Equity checklists, frameworks, toetsingskaders en workshops aan bestuurders, beleidsontwikkelaars en uitvoerders in deze transities ontwikkelt Pharos samen met de landelijke, regionale en lokale partijen kennis om het terugdringen van gezondheidsachterstanden duurzaam te borgen in deze transities.

Tegelijkertijd blijft Pharos inzetten op het motiveren van beleidsmakers en professionals om te durven experimenteren met nieuwe manieren van (samen)werken en sturen en om continu de aanpak te evalueren en bij te stellen, zodat deze blijft aansluiten bij de lokale opgaven en de mensen om wie het gaat. Een complexe aanpak over domeinen heen kan immers alleen succesvol zijn als er sprake is van een heldere visie, een breed bestuurlijk draagvlak en een stevige samenwerking of coalitie tussen (lokale) organisaties en professionals met een duidelijke wens om daar gezamenlijk langdurig aan te werken.

4.3 Inclusief onderzoek, monitoring en evaluatie

Inclusief onderzoek

Mensen uit kwetsbare groepen worden vaak niet of beperkt meegenomen in (wetenschappelijk) onderzoek en monitoring en evaluatie (M&E). Het gevolg hiervan is dat data niet representatief zijn en dat 'kennis' en acties die eruit volgen mogelijk niet geschikt zijn voor mensen in kwetsbare posities, waardoor gezondheidsverschillen vergroot kunnen worden. Er is sprake van epistemic injustice in onderzoek en beleidsontwikkeling: mensen en/of data van mensen worden onbewust uitgesloten van onderzoek, monitoring en evaluatie door onvoldoende toegankelijke communicatie en methoden, of door niet aan te sluiten op wat voor hen van belang is. Binnen het wetenschappelijke kader kunnen opvattingen over representativiteit en systematiek in werving en dataverzameling onbedoeld leiden tot uitsluiting. Inzichten die een betere weerspiegeling geven van de maatschappij zijn een voorwaarde om tot innovaties en beleid te komen waarin iedereen meetelt.

In 2023 heeft Pharos gewerkt aan de definitie van inclusief onderzoek, waarbij niet alleen diversiteit in *bevindingen* centraal staat, maar ook participatieve *betrokkenheid* van mensen om wie het gaat. In lijn met de visie op 'samenwerken met de mensen om wie het gaat' richt dit zich op het uitgangspunt om niet óver maar mét mensen te praten. De afgelopen jaren heeft Pharos succesvolle bouwstenen ontwikkeld voor inclusief onderzoek, van het gezamenlijk opstellen van kennisagenda's, tot participatieve methodes en begrijpelijke vragenlijsten, tot rapportage, disseminatie en impact. Ook in 2024

zetten we ons in om deze kennis en inclusieve onderzoekscultuur onder de aandacht te brengen bij organisaties die onderzoeksopdrachten verstrekken, zoals ZonMw, NWO en grote onderzoeksconsortia.

Verder breidt Pharos in 2024 de kennisbasis over inclusief onderzoek uit. We verdiepen ons in vraagstukken omtrent de representativiteit van onderzoek, om aanvullende handvatten te kunnen bieden rondom onderzoeksdesign en betrokkenheid van de doelgroep. We breiden onze kennis uit over voorwaarden voor inclusiviteit bij kwantitatief onderzoek, om in meer detail advies te kunnen geven aan kwantitatief onderzoekers. Ook doen we onderzoek naar methoden voor het monitoren van gezondheidsverschillen en zoeken we uit op welke manieren bestaande kwantitatieve monitors aangevuld zouden kunnen worden door kwalitatief onderzoek (bijv. om praktijk- en ervaringskennis op te halen).

Ter verrijking van onze kennisbasis onderzoeken we op welke manier het gebruik van (de bevindingen van) kwantitatief onderzoek een prominentere plek zou kunnen krijgen binnen de werkzaamheden van Pharos. Er zal hierbij ook aandacht zijn voor het meten van de (verwachte) impact van onze werkzaamheden, ter ondersteuning van onze strategische keuzes.

Tegelijkertijd bouwt Pharos voort op de ontwikkelingen van 2023 om de interne onderzoeksinfrastructuur te verbeteren, ter bevordering van een werkcultuur waarin het genereren van kennis benaderd wordt vanuit de drievoudige theoretische, praktijk- en ervaringskennis. We definiëren randvoorwaarden om dit mogelijk te maken, zoals toegang tot noodzakelijke databronnen, veilig databeheer en samenwerking met andere partijen.

Tenslotte hebben we in het bijzonder de aandacht voor de participatie van kinderen en jongeren (soms in kwetsbare posities) op een passende en ethisch verantwoorde manier. Hiervoor hebben we in 2023 richtlijnen ontwikkeld die ons helpen om de inzet van sleutelpersonen en ervaringsdeskundige jongeren in onderzoek vorm te geven. We gebruiken deze richtlijnen om onze eigen onderzoeken met kinderen en jongeren beter vorm te geven en delen deze kennis en onze eigen ervaringen ook extern met samenwerkingspartners.

Monitoring & evaluatie

Pharos bracht in 2023 haar kennis in bij een aantal partijen die verantwoordelijk zijn voor de inrichting van nationale M&E meetinstrumenten. Onderstaand beschrijven wij waar wij in 2024 de zwaartepunten willen leggen bij het voortzetten en uitbreiden van deze werkzaamheden.

Pharos is betrokken bij het opstellen van het Plan van Aanpak voor de IZA Doelgroepenmonitor, waarbij ons doel is de monitor zo in te richten dat deze inzicht geeft in de ontwikkeling van gezondheidsverschillen, en dat de gebruikte data zo inclusief mogelijk zijn. We nemen ook deel aan de begeleidingscommissie van het Nationaal Preventie Akkoord. In 2024 willen wij zorgen dat het analyseren van (sociaaleconomische) verschillen in uitkomsten ook wordt verankerd in de M&E van het GALA akkoord. We willen het belang van gedifferentieerde en inclusieve analyses onder de aandacht brengen bij belangrijke partijen zoals het Zorginstituut Nederland en de NZa. Daarnaast agenderen we bij relevante partijen het belang van het aanvullen van kwantitatieve M&E met kwalitatieve onderzoeken (bijvoorbeeld om geïdentificeerde trends te duiden, of om de mechanismen waardoor verschillen tussen SEP-groepen ontstaan inzichtelijker te maken), evenals het belang van verder onderzoek om groepen in een kwetsbare positie (bijv. mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden) beter te kunnen identificeren.

De afgelopen 8 jaar heeft Pharos samen met VNG-realisatie informatie verzameld en gepubliceerd op ['waarstaatjegemeente.nl'](https://www.waarstaatjegemeente.nl/). Het betreft zo'n 40 indicatoren over gezondheidsverschillen. De informatie kan worden gebruikt voor het ontwikkelen van beleid op wijkniveau en kan worden meegenomen in regioplannen van het IZA en integrale aanpakken binnen GALA. We werken deze informatie jaarlijks bij. Daarnaast zetten wij ons in om samen met het Friese Sociaal Cultureel Planbureau en VNG-realisatie deze tegel te verrijken met indicatoren over Brede Welvaart, als basis voor een breder toegankelijke aanpak voor de rest van Nederland.

In 2023 moeten alle regiobeelden opgeleverd zijn en daarna breekt de fase aan om transformatieplannen voor de regio te maken. Deze plannen zullen beoordeeld worden volgens een beoordelingskader, met daarin een

beoordelingsproces en inzet van transformatiemiddelen. Het doel hiervan is om tot een impactvolle transformatie te komen. De beoogde impact wordt momenteel echter nog niet getoetst aan het terugdringen van gezondheidsachterstanden of gezondheidsverschillen, maar louter aan zorggebruik, herverdelingsvraagstukken, personeelsinzet en vastgoedvraagstukken. Pharos is van mening dat er in het beoordelingskader ruimte moet zijn om ook de impact op gezondheidsuitkomsten voor verschillende groepen te beoordelen. We willen onze kennis inbrengen en ons inzetten in 2024 zodat deze plannen ook getoetst gaan worden op het effect op het terugdringen van gezondheidsverschillen.

4.4 Persoongerichte aanpak

Onderzoek dat inzicht geeft in de unieke perspectieven van verschillende groepen vertaalt zich ook door in mogelijkheden tot persoongericht werken. Persoongericht werken in de zorg en sociaal domein is een aanpak waarin de mens centraal staat en professionals aandacht hebben voor de sociale omstandigheden, emoties, waarden, behoeften en vaardigheden van mensen. Iedereen in Nederland heeft recht op passende zorg en ondersteuning, maar de werkelijkheid is anders. Tekort aan aandacht voor een persoongerichte aanpak verkleint de kansen van mensen op passende zorg en kan leiden tot onbegrip, suboptimale gezondheidsuitkomsten, grotere gezondheidsverschillen en zorgkosten. Persoongericht werken is een voorwaarde om effectieve en samenhangende zorg en ondersteuning te kunnen bieden.

De Nederlandse samenleving wordt bovendien steeds diverser. Erkennen van het verschil en het tegengaan van ongelijkheid stelt de zorg voor een grote opgave om inclusief te zijn en te blijven. De Raad voor Volksgezondheid en Samenleving pleit er in het recente essay 'Passende zorg is inclusieve zorg' voor om bij de eventuele doorontwikkeling van het kader aan de huidige basisprincipes van Passende Zorg een principe toe te voegen: "Passende Zorg is inclusief georganiseerd, waardoor het een bijdrage levert aan het verkleinen van

gezondheidsverschillen en het vergroten van een eerlijke kans op een gezond leven".¹¹ Pharos zet zich al jaren in om deze maatschappelijke opgave aan te gaan en de zorgsector te stimuleren om passende zorg te leveren door persoongerichte, (cultuur)sensitieve of inclusieve benaderingen.

In contacten met beleidsmakers en (zorg)professionals observeren we dat het gebruik van terminologie zoals persoongericht, (cultuur of diversiteit)sensitief of inclusief – met in de basis hetzelfde uitgangspunt, maar net een ander zwaartepunt – als onduidelijk wordt ervaren. We zien dat dit tot vertraging leidt om de kernwaarden van persoongericht werken goed in te bedden in de organisaties. Om beter aan te sluiten op wat voor deze professionals passende terminologie is en effectiever impact te maken, doet Pharos in 2024 een verkenning om in te zoomen op deze benaderingen: wat zijn de overeenkomende elementen, wat zijn de verschillen, en wat is de gemeenschappelijke kern? Wanneer is wat belangrijk? De uitkomsten van deze verkenning leiden tot een kennisproduct, waarmee we stimuleren dat professionals en beleidsmakers zich bewust zijn van de kern van deze aanpakken en aanvullende elementen niet over het hoofd worden gezien. In de aanpak van de ontwikkeling van het kennisproduct bouwen we voort op het in 2022-2023 ontwikkelde visiestuk op cultuursensitief werken en de toegankelijke materialen (bijvoorbeeld infographic) die op basis van deze visie zijn ontwikkeld. Deze toegankelijke materialen bieden vervolgens ondersteuning aan de brede gespreksvoering (genoemd in 2.2).

Een belangrijk aandachtspunt binnen de verbeteraanpak 'Persoongericht werken' is het thema 'Eigen regie en zelfredzaamheid'. Binnen de gezondheidszorg en het sociaal domein wordt in toenemende mate nadruk gelegd op autonomie, eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid. Ook zien we in de samenleving steeds meer aandacht voor veerkracht (resilience) en reablement. In deze beweging en de vertaalslag van beleid op eigen regie naar praktijk waakt Pharos ervoor dat er oog is voor de verschillen tussen mensen en mogelijkheden tot zelfredzaamheid. In 2023 is Pharos

11. <https://www.raadvsv.nl/documenten/publicaties/2022/10/04/passende-zorg-is-inclusieve-zorg>

een voorverkenning gestart rondom de WOZO-beweging langer thuis, met als doel dit een (digitaal) inclusieve beweging te maken, zodat zorg en ondersteuning toegankelijk blijven voor mensen die eerder de grenzen aan zelfredzaamheid ervaren (Zie Brede gezondheid). In 2024 bouwen we voort op deze inclusieve aanpak, onder andere door samen met mensen om wie het gaat tot een acceptabele persoonsgerichte aanpak te komen die zelfredzaamheid ondersteunt met begrijpelijke digitale vormen van zorg (zie 2.2 Begrijpelijke zorg - eHealth).

5. Communicatie

Het is een kernopdracht voor Pharos om haar kennis op niveau en up-to-date te houden. We werken hiervoor nauw samen met stakeholders, relaties en doelgroepen. Daarnaast werken we aan de optimale verspreiding van deze kennis met het oog op het creëren van impact op het terugdringen van gezondheidsverschillen.

In bovenstaande hoofdstukken is vaak benadrukt dat we er in 2024 naar streven onze kennis en materialen beter te ontsluiten. Bij 'Toegankelijke en Begrijpelijke Zorg' is bijvoorbeeld de ambitie om onze kennis rond beeldmateriaal en begrijpelijke medische teksten breder te delen en meer professionals te bereiken met onze tips over hoe je een begrijpelijk gesprek voert of hoe je cultuursensitief werkt. Wat zijn begrijpelijke procedures (zoals bij ontslag)? Hoe kom je tot betere begeleiding door goede samenwerking tussen tweede- en eerstelijnszorg?

Er is bij Pharos veel kennis in huis over hoe je een 'gezondheidsvaardige organisatie' wordt. Die kennis bereikt beleidsmakers, management en kwaliteitsfunctionarissen. Maar onze ambitie voor 2024 is groter. We blijven inzetten om het thema verder te agenderen onder deze groepen en hen van kennis en praktische handvatten te voorzien. Maar daarnaast streven we ernaar beslissers toe te leiden naar ons kennisaanbod.

In 2024 gaan we actiever op zoek naar de mogelijkheden meer impact te maken. Hierboven noemden we de ambitie om met onze kennis over persoonsgerichte zorg meer in te zetten op doelgroepgerichte kennisdeling. Denk daarbij aan het contact zoeken en faciliteren van zorgopleidingen en richtlijnen. Bij Brede Gezondheid verbreden we onder de noemer 'strategische kennisdeling' de doelgroep van onze inzet op de 155 GIDS-gemeenten naar alle Nederlandse gemeenten die zich inzetten op het terugdringen van gezondheidsverschillen. Het zijn slechts een paar voorbeelden uit de hierboven beschreven ambities. Al deze ambities – ook bij het delen van onze expertise rond Verbeteraanpakken – vragen gedegen communicatie.

We streven naar optimalisatie van het gebruik van relevante kennis en informatie. We zetten ons proactief in om de vindbaarheid, toegankelijkheid en het gebruik van kennis en informatie te stimuleren. Dat Pharos met veel partijen in co-creatie kennis ontwikkelt, draagt bij aan de kwaliteit van deze kennis. De ervaringen en kennis van onze klanten en gebruikers spelen een belangrijke rol in de totstandkoming van de juiste producten, het verbeteren van die producten én het delen ervan. We zoeken voortdurend naar de meest optimale mix van kanalen, waarbij digitale kennisdeling een belangrijke rol speelt.

Een strategisch doel van Pharos is op alle maatschappelijke en bestuurlijke niveaus zichtbaar te maken hoe je gezondheidsverschillen tussen mensen terugdringt en inclusie in de zorg bevordert. Dat begint bij de vergroting van het bewustzijn bij professionals en beleidsmakers dat extra inspanningen nodig zijn om praktisch opgeleide mensen, mensen met een migratieachtergrond en mensen in een kwetsbare positie te bereiken en de kwaliteit en toegankelijkheid van preventie, zorg en ondersteuning voor hen te verbeteren, maar dat stopt niet bij die bewustwording. Pharos biedt uiteindelijk ook methoden en concrete kennisproducten om vorm te geven aan de inspanningen die nodig zijn. Het is een belangrijke opdracht voor de afdeling PR, Marketing & Communicatie (PRMC) om hieraan bij te dragen.

Om onze taken goed te vervullen, werken we in onze communicatie sinds 2022 steeds meer datagedreven. Op basis van stakeholderonderzoek, analyses en evaluaties van gebruikers, het bereik van bestaande kennis en van (online) zoekgedrag sluiten we nog meer aan bij de behoeften van onze doelgroepen, met als doel vergroting van de zichtbaarheid, het bereik en de toepassing van kennis over het terugdringen van gezondheidsverschillen op alle niveaus. We focussen met deze methode op positionering op overkoepelende kennisthema's, maar brengen de geleerde lessen ook in de praktijk bij andere projecten waarin kennisdeling cruciaal is. Het gaat om een meerjarige aanpak die we implementeren als standaard voor onze communicatie-inspanningen zodat we de kennisoverdracht structureel vergroten.

5.1 Concrete inzet in 2024

Strategische communicatie

Om onze belangrijkste doelgroepen te bereiken en betrekken op onze kennisthema's maken we een communicatiestrategie gebaseerd op doelgroeponderzoek. In 2024 continueren we de eerste stappen die in 2023 zijn gezet in een pilot rond de communicatie over lokale, integrale aanpak op brede gezondheid met als doelgroep beleidsmakers, beslissers, beleidsbeïnvloeders maar ook lokale uitvoerders. Onderdeel van die strategie is naast uitgebreid doelgroeponderzoek ook een intern werkproces om de overdracht van kennis naar doelgroep en het ophalen van kennis bij die doelgroep effectief en efficiënt te kunnen inrichten. Als de bijbehorende strategie succesvol is geïmplementeerd - wat we meetbaar maken in gewenste en behaalde resultaten - kunnen we deze vertalen naar andere doelgroepen.

Datagedreven communicatie

De online kanalen van Pharos en die van samenwerkingspartijen zijn onze belangrijkste algemene informatiedragers. Datagedreven werken is daar door beschikbaarheid van online gegevens en tools bovendien goed te ontwikkelen en implementeren. Centrale opdracht is het op basis van data adviseren hoe we de gewenste doelgroepen online bereiken en hoe we met ons aanbod aan kennis kunnen aansluiten bij de behoeften van de doelgroep die we als Pharos willen informeren en beïnvloeden. Deze data is te gebruiken om ons aanbod aan informatie verder te optimaliseren en aan te vullen.

- Online communicatie wordt steeds meer gebaseerd op dataverzameling en –analyse. Dat betekent meten en onderzoek aan de voorkant van projecten; monitoren & evalueren; doorontwikkeling;
- Met verschillende dashboards hebben we zicht op welke acties nodig zijn om te effecten/resultaten te meten;
- Aanpassing bestaande content (op basis van data) aan de behoefte van de doelgroepen;
- Optimalisatie van alle relevante content voor ontsluiting door zoekmachines (SEO);
- Productie nieuwe communicatie content op basis van de verzamelde data;

- Op basis van onderzoek continu verbeteren van de content van onze eigen online kanalen zoals websites (5), nieuwsbrieven (6) en sociale media kanalen (4);¹²
- Optimaliseren van de inzet van Google Grants;

Enkele belangrijke projecten voor 2024:

- Het in kaart hebben en beter ontsluiten van onze bestaande kennisbasis is een meerjarige opgave. De kennisbasis voor de brede doelgroep van zorgverlening en onze kennisbasis op gelijke kansen op gezond opgroeien is in 2023 al grotendeels in kaart gebracht. Voor 2024 ligt er een advies tot doorontwikkeling, optimaliseren en beter ontsluiten van die kennisbasis. Op andere subthema's brengen we in 2024 de bestaande kennisbasis nog beter in kaart of zijn we juist toe aan een nieuwe optimalisatieslag na eerder succesvol ontsluiten van kennis.
- Op corporate thema's die relevant zijn voor de hele organisatie en die aansluiten bij de subthema's genoemd in de pijlers in dit jaarplan zorgen we voor online thoughtleadership door in te zetten op doelgroepbehoefte, betere vindbaarheid door aansluiting op zoekgedrag, toegankelijkheid van kennis en toeleiding naar concrete kennisproducten. In 2023 hebben we dit traject voor 'preventie' in samenwerking met externe experts grotendeels afgerond. Daar volstaat onderhoud, optimalisatie en doorontwikkeling. Het thema 'inclusie' is grotendeels opgepakt in 2023 en ronden we samen met externe experts af in 2024. In 2024 starten we dit traject met een nog te bepalen thema. Daarnaast brengen we geleerde lessen in de praktijk voor nader te bepalen subthema's binnen alle pijlers.
- We herzien in 2024 de corporate website (vorige herziening was 2018) om hem nog beter te laten aansluiten bij de behoeften van de doelgroepen en de strategische koers van Pharos. In 2023 is al gebruikersonderzoek gedaan en zijn technische wensen in kaart gebracht. In 2024 volgt verder advies en implementatie. Daarin nemen we ook de migratie van andere websites mee die nu in beheer zijn bij Pharos, om tot één werkbaar beheerdersproces te komen ook als die online kanalen extern een andere doelgroep of doel dienen dan de corporate website van Pharos.

12. Zie 5.3 voor opsomming online kanalen

5.2 Pers en Public Affairs

Ook Public Relations & Affairs en Marketing zetten we in om samenwerkingspartners, stakeholders, klanten en relaties goed te informeren over de expertise en de kennis die bij Pharos beschikbaar is. De vragen, behoeften en interesses van externe partijen vormen de uitgangspunten voor de communicatie. Van belang is dat partijen onze kennis, informatie, producten en diensten goed weten te vinden en ook inzetten zodat we samen impact realiseren bij het terugdringen van gezondheidsachterstanden. We brengen actief werkzame methodes onder de aandacht. Met de media bouwen we onze relatie verder uit om relevante thema's te agenderen. We zorgen dat we goed op de hoogte zijn van voor Pharos relevante ontwikkelingen.

In 2023 zijn we tot een pers- en mediabeleid gekomen en tot een strategie op Public Affairs. In 2024 willen we deze intern verder implementeren zodat alle medewerkers toegerust zijn om reactief om te gaan met pers en Public Affairs. Tegelijk zal een projectteam vanuit onder meer de afdeling Communicatie in 2024 pro-actief media opzoeken op kernthema's en werk maken van Public Affairs.

- Informatie, kennis en ons aanbod zijn up-to-date, overzichtelijk en toegankelijk voor onze doelgroepen. Voorop staat dat de informatie aansluit bij de vragen en behoeften uit het veld;
- Alle meerjarenprogramma's zijn geadviseerd over en ondersteund bij de inzet van de juiste kanalen voor kennisuitwisseling en -overdracht en bij het uitbrengen van publicaties;
- Pharos ontwikkelt een organisatie brede content- en activiteitenkalender. Ter versterking van de proactieve aanwezigheid en Public Affairs maken we lange termijn plannings met onze eigen activiteiten en die van relevante externen;
- De landelijke, regionale en vakpers brengen we (re-) actief op de hoogte van de ontwikkelingen en thema's op het kennisgebied van Pharos;
- We bouwen het systeem voor issuemanagement rondom de belangrijkste thema's verder uit;
- Pharos werkt samen met communicatieafdelingen van derde partijen zoals onder meer met RIVM Centrum voor Gezond Leven (CGL), RvS en ZIN.

5.3 Online kanalen

Websites

- [Pharos.nl](#) is de corporate website en geeft een actueel overzicht van de kennis en ontwikkelingen binnen de programma's, projecten en trainingen. De activiteiten die Pharos samen uitvoert met het RIVM Centrum Gezond Leven en Gezonde School staan op de website.
- [Gezondin.nu](#) is het kennisplatform van het programma GezondIn en brengt gemeenten (en andere partijen) online bij elkaar. Gemeenten kunnen kennis en informatie met elkaar delen en ervaringen en praktijkvoorbeelden met elkaar uitwisselen.
- [Gezondheidsvaardigheden.nl](#) is ondersteunend aan de Alliantie Gezondheidsvaardigheden. De partners van de Alliantie zijn werkzaam op het brede terrein gezondheid en zorg. Zij zetten het thema gezondheidsvaardigheden binnen en buiten de eigen organisatie op de agenda en wisselen kennis en ervaringen uit.
- [Huisarts-migrant.nl](#) is een website voor huisartsen, POH-ers en andere zorgverleners met vragen over zorg en gezondheid voor migranten, vluchtelingen en patiënten met beperkte gezondheidsvaardigheden. De website geeft speciale aandacht aan veel voorkomende ziektebeelden en eenvoudig voorlichtingsmateriaal.

Digitale nieuwsbrieven

De nieuwsbrieven krijgen in 2024 anders vorm en een andere frequentie op basis van advies uitgebracht in 2023.

- De **Pharos-nieuwsbrief** verschijnt elke maand, maar wordt in 2024 mogelijk thematisch opgepakt
- De nieuwsflits van **Huisarts-migrant** verschijnt vier keer per jaar
- De online nieuwsbrief van **GezondIn** verschijnt elke twee maanden, maar wordt in 2024 mogelijk onderdeel van de thematische nieuwsbrieven van Pharos specifiek gericht op lokale beleidsmakers
- De nieuwsbrief van de **Alliantie Gezondheidsvaardigheden** komt minimaal elk kwartaal uit.
- **Focal point Meisjesbesnijdenis** nieuwsbrief wordt vier keer verstuurd.
- Een nieuwsbrief rond ouderenzorg verschijnt twee keer per jaar, maar wordt in 2024 mogelijk onderdeel van de thematische nieuwsbrieven van Pharos.

Sociale media

- **Twitter** (@Pharoskennis, @Gezondin, @gezondheidsvaardigheden)
- **LinkedIn** Pharos en Alliantie Gezondheidsvaardigheden
- **Facebook** Pharos
- **Youtube** Pharos en Gezondin
- Andere sociale media worden campagnematig ingezet, zoals bij de publiekscampagne Recht op nee.

Digitale tools

Pharos ontwikkelt en beheert veel digitale tools en applicaties. Deze tools zijn via de kennisbank op [pharos.nl](https://www.pharos.nl) te raadplegen en worden doorontwikkeld in 2024.

Een paar voorbeelden van belangrijke tools zijn:

- **Begrijp je Lichaam.nl**

<https://www.pharos.nl/begrijpjelichaam/>

Dit is een online tool met eenvoudige afbeeldingen en teksten over het menselijk lichaam en veelvoorkomende klachten, bestemd voor gebruik in de zorg en preventie. Met 'Begrijp je Lichaam' zijn professionals zoals huisartsen, verpleegkundigen en praktijkondersteuners, beter in staat hun voorlichting af te stemmen op patiënten met lage gezondheidsvaardigheden. Patiënten kunnen daarna thuis zelf de informatie teruglezen en bekijken.

- **vbi.nl**

<https://vbi.pharos.nl/>

Het 'voorlichtingsmateriaal beoordelingsinstrument' is een online tool voor het beoordelen van de begrijpelijkheid en toepasbaarheid van 'papieren' en audiovisueel gezondheidsvoorlichtingsmateriaal voor de patiënt.

- **Kaart Sleutelpersonen**

<https://www.pharos.nl/kaart-sleutelpersonen/>

In deze interactieve kaart staan alle sleutelpersonen en voorlichters die door Pharos zijn getraind. Zij werken voor diverse organisaties in het land. Op deze manier kunnen bijvoorbeeld gemeenten en zorg- en welzijnsorganisaties makkelijk een sleutelpersoon of voorlichter vinden in de buurt.

- **Checklist beeldbellen**

<https://www.pharos.nl/kennisbank/checklist-beeldbellen/>

Hiermee kunnen zorgprofessionals eenvoudig checken of hun patiënten digitale- en gezondheidsvaardigheden hebben. De checklist is te gebruiken voor en tijdens het beeldbellen met een patiënt.

- **Checklist toegankelijke informatie**

<https://checklisttoegankelijkeinfo.pharos.nl/checklist>

Deze applicatie helpt bij het maken van begrijpelijk voorlichtingsmateriaal zoals folders, apps, websites en eHealth.

- **Hoe begrijpelijk is mijn gezondheidsorganisatie voor iedereen?**

<https://www.pharos.nl/kennisbank/test-hoe-begrijpelijkis-mijn-gezondheidsorganisatie-voor-iedereen/>

Ontdek met 10 vragen hoe 'gezondheidsvaardig' jouw organisatie is. En hoe je ervoor zorgt dat iedereen jouw informatie over gezondheid kan vinden, begrijpen en gebruiken

- **Stappenplan SPUK om te komen tot een integrale aanpak:**

<https://www.pharos.nl/spuk-regeling/stappen-spuk-regeling/>

In een aantal stappen ondersteunt Pharos gemeenten bij het proces om een integraal plan van aanpak op te stellen voor de SPUK-regeling.

Pharos, Expertisecentrum gezondheidsverschillen
Arthur van Schendelstraat 600 2e etage
Utrecht

030 234 98 00
www.pharos.nl